

RIIGIKOHUS
*****

**RIIGIKOHUS
ÕIGUSTEABE OSAKOND**

HAGI ESE JA ALUS TSIVIILKOHTUMENETLUSES

Kohtupraktika analüüs

Margit Vutt
analüütik

Tartu
november 2010

1. Analüüsi eesmärk ja alusmaterjalid.....	3
2. Valdkonna õiguslik reguleerimine. Riigikohtu praktika	3
2.1. Hagi eseme mõiste	3
2.2. Hagi eseme selge formuleerimine. Õiguskaitsevahendi kohasus.....	4
2.3. Hagi aluse mõiste.....	4
2.4. Hagi aluse ja õigusliku kvalifikatsiooni vahekord.....	5
2.5. Kohtu selgitamiskohustus	6
2.6. Hagi muutmine	8
2.6.1. Esialgu nõutu asemel muu hüve nõudmine (TsMS § 376 lg 4 p 3).....	12
2.6.2. Kohtu nõusolek hagi muutmiseks	12
2.6.3. Keeld muuta korraga nii hagi alust kui eset (hagi asendamise keeld)	13
2.7. Alternatiivselt esitatud nõuded ei pea põhinema samal alusel	13
2.8. Hagide samasus kui menetlust välistav asjaolu.....	14
2.8.1. Milliseid hagnosisid saab lugeda samaseks	14
2.8.2. Hagide samasus tervisekahju nõuetes	16
2.8.3. Hagide samasus töövaidluses	16
2.8.4. Hagi ja vastuhagi samasus	16
3. Maakohtute ja ringkonnakohtute praktika	17
3.1. Hagi eseme selge formuleerimine. Õiguskaitsevahendi kohasus.....	17
3.2. Kohtu selgitamiskohustus	18
3.3. Hagi muutmine	21
3.3.1. Hagi täiendamine	23
3.3.2. Esialgu nõutu asemel muu hüve nõudmine (TsMS § 376 lg 4 p 3).....	24
3.3.3. Viivisenõude esitamine on iseseisva nõude esitamine, mitte nõude suurendamine	24
3.3.4. Hagi lubamatu muutmine ei ole menetluse lõpetamise alus	25
3.3.5. Uus nõue töövaidluses.....	26
3.3.6. Osaline nõudest loobumine ja hagi muutmine.....	27
3.3.7. Keeld muuta korraga nii hagi alust kui eset	28
3.3.8. Kohtu nõusolek hagi muutmiseks – milline on mõjuv põhjus?.....	29
3.4. Hagide samasus kui menetlust välistav asjaolu.....	30
Kokkuvõte.....	34

1. Analüüsi eesmärk ja alusmaterjalid¹

Analüüsi eesmärk on uurida ja süstematiseerida hagi aluse ja eseme määratlemise ja muutmise praktikat tsiviilkohtumenetluses. Muu hulgas uuritakse alljärgnevat küsimusi:

- Milliseid olukordi on kohtupraktikas loetud hagi muutmiseks TsMS § 376 lg 1 mõttes;
- Milliseid juhtumeid ei loeta kohtupraktikas hagi muutmiseks;
- Kas ja kuidas erineb hagi täiendamine hagi muutmisest TsMS § 376 lg 1 mõttes;
- Millistel motiividel nõustub kohus hagi muutmisega;
- Milline on hagide samasuse kui menetlust välistava asjaolu tuvastamise praktika (TsMS § 371 lg 1 p-d 4-7, § 423 lg 1 p-d 3 ja 4, § 428 lg 1 p 2, § 432).

Analüüsi aluseks on nii Riigikohtu kui ka maa- ja ringkonnakohtute lahendid. Riigikohtu lahenditest on analüüsis uuritud peamiselt pärast 1. jaanuari 2006. a. tehtud otsuseid ja määruseid, maa- ja ringkonnakohtu lahenditest on vaatluse all põhiliselt 2008.-2010. a. lahendid. Üksikuid näiteid on ka varasemast perioodist.

2. Valdkonna õiguslik reguleerimine. Riigikohtu praktika

2.1. Hagi eseme mõiste

TsMS § 363 lg 1 p 1 kohaselt on hagi ese hageja selgelt väljendatud nõue.

Riigikohus on hagi eseme mõistet ja tähendust oma lahendites sisustanud alljärgnevalt.

- **Hagi ese on hageja protsessuaalne taotlus**, milles taotletakse kohtult millegi väljamõistmist või tuvastamist ning mille kohta võtab kohus hagi rahuldamise (või rahuldamata jätmise) korral seisukoha kohtuotsuse resolutsioonis. **Hagi ese** on seega **hagiavalduse resolutsioonis esitatud nõuded**. Poolte nõudeid, mida ei ole kohtule hagi esemena esitatud, ei saa kohus otsuse resolutsioonis lahendada (RKTko 10.10.2007 nr 3-2-1-53-07, p 14; RKTko 31.10.2007 nr 3-2-1-86-07, p 11; RKTko 2.10.2009 nr 3-2-1-91-09, p 15; RKTko 17.12.2009 nr 3-2-1-137-09). Näiteks võib hagi esemeks olla taotlus tunnistada teatava sõnalise tähise kasutamine kostja poolt kaupade müügil õigusvastaseks ja kohustada kostjat lõpetama selle sõnalise tähise kasutamine kaupade müügil (RKTko 31.10.2007 nr 3-2-1-86-07, p 11).
- Kui hageja palub lõpetada kaasomand pooltele kuuluvale korteriomandile selliselt, et hagejale jäetaks kaasomandis olev korter koos mõttelise osaga maatükist ning pandaks talle kohustus hüvitada kostjale tema kaasomandi osa rahas, siis on hagi ese kaasomandi lõpetamine ja rahalise hüvitise maksmine. Selline nõue põhineb AÕS § 77 lg 2 regulatsioonil, mille kohaselt saab kohus kaasomandi lõpetamise viiside vahel valida üksnes sellekohase nõude, st hagi või vastuhagi eseme (RKTko 21.01.2009 nr 3-2-1-138-08, p 11).

---

¹ Analüüsis esitatud seisukohtadel ei ole siduvat mõju ja need ei ole käsitatavad Riigikohtu seisukohana. Riigikohus võtab õiguslikke seisukohti vaid kohtulahendis.

- Ka vastuhagiavalduses peab olema märgitud hageja selgelt väljendatud nõue, sest TsMS § 373 lg 3 alusel kohaldatakse hagiavalduse kohta sätestatud ka vastuhagiavaldusele (RKTko 9.12.2009, p 12).

2.2. Hagi eseme selge formuleerimine. Õiguskaitsevahendi kohasus

- Tsiviilasjas nr 3-2-1-31-10 esitasid hagejad kohtusse hagi menetlusliku tuvastusnõudega TsMS § 368 lg 1 mõttes² ja palusid tuvastada, et nad on täitnud 24. novembri 2006. a kohtuotsusega neile pandud kohustuse kõrvaldada korterites sademevee läbijooksu probleem. Oma õiguslikku huvi põhjendasid hagejad esmajoones sooviga vältida täitemenetluse kulude nende kanda jätmist. Sisuliselt soovisid hagejad tuvastada, et täitemenetlus on nõudes algusest peale lubamatu või vähemalt tuleks lõpetada. Riigikohus leidis oma 28. aprilli 2010. a otsuses (p 19, 22-23), et juhul, kui võlgniku eesmärk on tuvastushagi esitamisega saavutada juba hagi esitamise ajaks alustatud sundtäitmise lõpetamine, ei ole see hagi kohane õiguskaitsevahend ning kohus ei peaks seda menetlema. Sundtäitmise lõpetamist on hagejatel võimalik saavutada üksnes täitemenetluse seadustiku (TMS) § 221 lg-s 1 nimetatud sundtäitmise lubamatuks tunnistamise hagi³ rahuldamise teel.

Eelnevast nähtub, et **hagi eseme kohasuse hindamisel peab kohus tuvastama hageja eesmärgi ja hindama seda, kas hageja nõude kaudu on see eesmärk saavutatav.**

- Kui hageja esitab lepingu täitmise nõude, siis peab see olema piisavalt määratletud, et kohus saaks teha otsuse, mille resolutsioon on arusaadav ja täidetav ka otsuse ülejäänud osadeta. Kui hageja ei esita hagi esemena kohtule ühtki viisi, kuidas tema arvates täitedokument täites saab selle lugeda täidetuks ja palub, et kohus ütleks omal algatusel, millistes ruumides tuleb heliisolatsiooni muuta ja mida hageja peab selleks tegema, siis on selline haginõue TsMS § 368 lg 2 järgi⁴ lubamatu. Selles olukorras võib maakohus TsMS § 371 lg 1 p 1 alusel keelduda haginõuet menetlusse võtmast või võib selle hiljem TsMS § 423 lg 1 p 13 alusel läbi vaatamata jätta (RKTko 28.04.2010 nr 3-2-1-31-10, p 26-27).

2.3. Hagi aluse mõiste

TsMS § 363 lg 1 p 2 kohaselt moodustavad hagi aluse nõude aluseks olevad faktilised asjaolud.

Riigikohus on hagi aluse mõistet sisustanud alljärgnevalt.

² TsMS § 368 lg 1 kohaselt võib hageja esitada hagi õigussuhte olemasolu või puudumise tuvastamiseks, kui tal on sellise tuvastamise vastu õiguslik huvi.

³ TMS § 221 lg 1 lause 1 näeb ette, et võlgnik võib esitada sissenõudja vastu hagi täitedokumendi alusel sundtäitmise lubamatuks tunnistamiseks, eelkõige põhjusel, et nõue on rahuldatud, ajatatud või tasaarvestatud.

⁴ TsMS § 368 lg 2 sätestab järgmist: Täitemenetluses täitedokumendi tõlgendamise üle vaidluse tekkimise korral võib sissenõudja või võlgnik esitada hagi teise poole vastu nõudega tuvastada, kas täitedokumendist tuleneb hagejale mingi konkreetne õigus või kohustus. Sellise nõudega tuvastushagi võib esitada täitedokumendi selgitamiseks ka muul juhul, kui täitedokumendi täitmise või toime üle on menetlusosaliste vahel tekkinud vaidlus.

- Hagi alus on need **hageja osundatud asjaolud, mille tuvastamisega hageja seob oma materiaalõiguse normile rajatud nõude**. Hagi alusena ei ole vaadeldavad hagiavalduses viidatud materiaalõiguse normid, millele hageja rajab oma nõude ja mille kohaldamist vaidluse lahendamisel hageja kohtult taotleb (RKTkm 29.01.1997 nr 3-2-1-14-97; RKTko 10.10.2005 nr 3-2-1-113-05, p 13; RKTko 13.01.2009 nr 3-2-1-117-08, p 11; RKTko 7.04.2010 nr 3-2-1-18-10, p 10).
- Hagi alusena ei saa käsitada mitte igasugust nõudega seotud faktilist asjaolu, vaid **asjaolu, mis võimaldab nõude piisavat individualiseerimist** nõudega seotud üksikute asjaolude taustal. Hagi aluse määramine nõuab teatavat üldistust ning eristamist üksikutest asjaoludest, mistõttu iga üksikut fakti ei saa pidada eraldivõetavana hagi aluseks. Asjaolude paljususe korral viiks nende käsitlemine üksikute hagi alustena olukorrani, kus igasugune hagi aluseks olevasse asjaolude kogumisse kuuluda võiv täiendav faktiväide looks võimaluse uue hagi esitamiseks, mille raames lahendaks kohus tegelikult ühte ja sama hagiastja (RKTko 16. 11. 2005 nr 3-2-1-113-05 p 15).⁵
- **Nõue peab tulenema hagi esitatud asjaoludest ehk hagi alusest, st vastavad asjaolud peavad võimaldama vastava nõude esitamist**, sel juhul saab kõne alla tulla hagi rahuldamine. Kohustuse täitmise nõude raames on võimalik VÕS § 222 lg 5 järgi muu hulgas nõuda müüdü asja puuduste kõrvaldamise mõistlike kulutuste hüvitamist. Sellise nõude eeldustena oleks hageja pidanud tegema kostjale kõigepealt ettepaneku kõrvaldada puudused ja kui kostja seda mõistliku tähtaja jooksul ei oleks teinud, siis kõrvaldama puudused ise või laskma seda teha kolmandal isikul. Kahju hüvitamise nõude eeldusena oleks hageja pidanud tuginema muu hulgas sellele, et talle on tekitatud kahju. Kuna hageja väitis, et ta ei kavatse lasta korterisse paigaldada kokkulepitud vaheseina ja vannid, siis ei ole esitatud asjaoludest nähtuvalt tekkinud hagejal kahju kulutuste näol, mida ta peab kandma selleks, et viia korter vastavusse lepingus kokku lepitud tingimustega (RKTko 24.09.2008 nr 3-2-1-62-08, p 11).
- Kui hageja esitab kohtusse sama kostja vastu lisaks oma nõudele ka loovutuse teel omandatud nõuded, siis **on hagi alus loovutatud nõuete puhul piisavalt määratletud ka juhul, kui hageja märgib, et loovutatud nõuded tekkisid algselt samadel alustel** (müüdü kaupade eest tasumata jätmise hagi näidatud perioodil) **nagu tema enda nõuegi** (RKTko 22.11.2006 nr 3-2-1-117-06 p 16).

2.4. Hagi aluse ja õigusliku kvalifikatsiooni vahekord

- **Hagi aluse eristamist juhtumi õiguslikust kvalifitseerimisest** on Riigikohus käsitlenud 30. aprilli 2005. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-4-06. Tegemist oli kaubamärgivaidlusega, kus hageja tõi hagiavalduses esile, et kostja registreeritud domeeninimi rikub tema õigusi ja palus domeeninime tühistada. Tsiviilkolleegium märkis otsuse punktis 46, et see, kas hageja tugines kaubamärgiseaduse (KaMS) § 14 lg 1 p-le 1 või 2 või mõlemale sättele, ei oma tähtsust.⁶ Riigikohus kordas juba varem

⁵ Antud lahend on tehtud enne uue, 2006. a. TsMS-i redaktsiooni jõustumist, kuid sisult on see samatähenduslik kehtiva TsMS-i § 374 lg 4 punktiga 1.

⁶ Hagi esitamise ajal, so. 2004. a. mais kehtinud KaMS § 14 lg 1 p 1 kohaselt oli kaubamärgiomanikul õigus keelata kolmandatel isikutel kasutada äritegevuses õiguskaitse saanud kaubamärgiga identseid tähiseid kaupade või teenuste puhul, mis on identsed kaupade või teenustega, mille suhtes on kaubamärk kaitstud; sama sätte p 2 kohaselt oli kaubamärgiomanikul õigus keelata õiguskaitse saanud kaubamärgiga identseid või

väljendanud seisukohta, et kohus rajab otsuse hageja esitatud asjaoludele, andes tuvastatud asjaoludele ise õigusliku hinnangu ega ole seotud kvalifikatsiooniga, mille pool õigussuhtele annab (nt RKTko 22.12.2005 nr 3-2-1-143-05). Kohus kohaldab seadust ise, olles eelnevalt tuvastanud hagi aluseks olevad asjaolud. Kvalifitseerimisel on kohus seotud nende hagi aluseks olevate asjaoludega, millele pool on viidanud. Sama põhimõtte tuleneb ka kehtiva TsMS § 436 lg-st 7 ja § 438 lg-st 1.

- Siiski ilmneb Riigikohtu praktikast, et **õigusnormidel võib hagi aluseks olevate asjaolude kirjeldamisel olla oluline tähendus**, mistõttu ei või hageja alati loota sellele, et tema ülesanne saabki piirduda vaid faktide väljatoomisega. Näiteks kutsehaigusest põhjustatud sissetulekukaotuse hüvitamise nõudes on hagi aluseks hagejal kutsehaiguse tekkimine, töövõime kaotus, sissetuleku vähenemine, õigusaktide ettekirjutuste rikkumine kostja poolt ning põhjusliku seose asjaolud (RKTko 13.01.2009 nr 3-2-1-117-09, p 11). Kohtupraktika kohaselt tuleb sellises olukorras hagiavalduses märkida, missuguste õigusaktides sätestatud nõuetega oli tööprotsess vastuolus või missuguseid tööohutuse nõudeid kostja rikkus. Kui viited sellistele nõuetele puuduvad, ei saa kostja vastu väielda oma tegevuse väidetavale õigusvastasusele ega tõendada süü puudumist (RKTko 17.12.2008 nr 3-2-1-114-08, p 14).⁷
- Tsiviilasjas nr 3-2-1-87-07 ei esitanud hageja kohtule selget alternatiivset võlatunnistuse või nõudest loobumise tagastamise nõuet. Käesoleval juhul eeldas asja lahendamise VÕS § 1028 lg 1 ja § 1032 lg 1 alusel vastava selge nõude esitamist. Riigikohus märkis, et tegemist ei ole üksnes õiguse kohaldamise küsimusega, nagu ekslikult leidis hageja. **Lepingust tuleneva kohustuse täitmise nõue ei ole samane võlatunnistuse tagastamise nõudega.**⁸ Riigikohus asus seisukohale, et hagi rahuldamine VÕS § 1028 lg 1 ja § 1032 lg 1 alusel eeldab hagi eseme muutmist või alternatiivse nõude esitamist (RKTko 9.10.2007 nr 3-2-1-87-07 p 16).

2.5. Kohtu selgitamiskohustus

TsMS § 392 lg 1 p 1 kohaselt peab kohus eelmenetluse käigus selgitama välja poolte nõuded ja vastuväited. Vastavalt TsMS § 351 lõigetele 1 ja 2 arutab kohus menetlusosalistega vaidlusaluseid asjaolusid ja suhteid vajalikus ulatuses nii faktilisest kui õiguslikust küljest ning võimaldab pooltel esitada kõigi asjasse puutuvate asjaolude kohta õigel ajal ja täielikult oma seisukoha. Viidatud sätete tähendus tõusetub ka hagi aluse ja eseme formuleerimise ning nende muutmise temaatika raames, nimelt tekib küsimus, mil määral on nõude piisavalt täpne formuleerimine hageja kohustus ja mil määral võiks ta selles osas loota kohtu suunavale abile. Germaani õigussüsteemile omase võrdlemisi formaalsel, nõuetel ja vastuväidetel põhineva

---

sarnaseid tähiseid kaupade või teenuste puhul, mis on identsed või samaliigilised kaupade või teenustega, mille suhtes on kaubamärk kaitstud, kui on tõenäoline tähise ja kaubamärgi äravahetamine tarbija poolt, sealhulgas tähise assotsieerumine varasema kaubamärgiga.

⁷ Analüüsi autor peab siinkohal vajalikuks märkida, et antud näites ei ole viited õigusaktile vajalikud mitte suhte õiguslikuks kvalifitseerimiseks, vaid hagi aluse ehk faktiliste asjaolude tuvastamiseks, st tegemist ei ole nõude alusnormide äranäitamisega, vaid poolte vahel tekkinud suhete kirjeldamisega. See tähendab, et hagejale ei ole pandud kohustust oma nõuet kvalifitseerida, vaid kohustus näidata ära, milles tema õiguste rikkumine seisnes.

⁸ Algselt oli poolte vahel müügilepingust tulenev võlasuhe, millest tuleneva tasumiskohustuse kostja täitmata jättis. Pooled olid käesolevas asjas sõlminud mitmeid kokkuleppeid võla tasumiseks, mille kohta kohus märkis, et kompromisslepingus sisalduvad tahteavaldused võivad olla käsitletavad näiteks võlatunnistusena VÕS § 30 või nõudest loobumisenähtena VÕS § 207 lg 1 mõttes.

tsiviilkohtumenetluse kontekstis on oht, et õigesti formuleerimata nõue toob kaasa ebaeduka menetluse vaatamata sellele, et hageja õigusi on tegelikult rikutud. Teisalt on tsiviilkohtumenetlus võistlev ja mõlemal poolel võrdsed võimalused ennast "kaitsta" – hageja peab oskama formuleerida oma nõude ja kostja suutma tuua välja õiged vastuväited. Riigikohtu praktikast nähtub aga, et kohtu selgitamiskohustuse piirid ei ole päris selged. Alljärgnevalt on lähemalt käsitletud olulisemaid asjasse puututvaid kaasuseid.

- Isegi juhul, kui hageja esitab kohtule uusi asjaolusid kirjalikus seisukohas, mis on vormistatud vastusena kostja vastuväidetele, tuleb eeldada tema tahet vastavalt muuta või täiendada ka hagi alust. Kui kohus selles kahtleb, **tuleb võimaldada hagejale selgitada, kas ta soovib hagi alust täiendada**. Lubamatu on olukord, kus hageja saab alles kohtulahendist teada, et kohus ei ole tema eelmenetluses esitatud asjaolusid hagi aluseks lugenud (RKTko 30.03.2006 nr 3-2-1-4-06 p 46).
- Kohtul on TsMS § 392 lg 1 p-de 1 ja 3 järgi kohustus teha eelmenetluses kindlaks hageja nõuded ja menetlusosaliste seisukohad nende nõuete kohta ning menetlusosaliste faktilised ja õiguslikud väited esitatud nõuete ja väidete kohta. Seega peab kohus juba eelmenetluses selgitama, et **hagiavalduse vastuses esitatud kostja nõudeid kohus ei menetle ning nende lahendamiseks tuleb esitada vastuhagi**. Kohtu käitumine eksitab pooli, kui kohus ei juhi poolte tähelepanu sellele ning laseb pooltel teatud küsimuse üle menetluses vaielda, ilma et vastav nõue oleks kohtule nõutavas korras esitatud (RKTko 9.12.2009 nr 3-2-1-119-09 p 12).
- TsMS § 392 lg 1 p 1 kohaselt on kohtul küll kohustus selgitada eelmenetluses välja hageja nõuded, kuid nimetatud säte ei kohusta kohut selgitama hagejale hagi eseme muutmise vajadust, st seda, millise nõude esitamine aitaks hagejal paremini saavutada tema soovitud eesmärki (RKTkm 10.06.2009 nr 3-2-1-66-09 p 11). Siinkohal võib analüüsi autori arvates võrdluseks tuua Riigikohtu 3. oktoobri 2007. a. otsuse tsiviilasjas nr 3-2-1-86-07, mille punktis 12 on Riigikohus asunud teistsugusele seisukohale ja märkinud, et *olukorras, kus poolte nõuded või seisukohad olid ebaselged, pidi ringkonnakohus pooli küsitlema ja saadud vastustest tulenevalt selgitama pooltele, missuguseid asjaolusid nad peavad tõendama nende seatud materiaalõiguslike eesmärkide saavutamiseks*. Selgitamiskohustust on kolleegium käsitlenud korduvalt ka oma varasemates otsustes (nt 18. aprilli 2006. a otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-28-06, 22. detsembri 2003. a otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-148-03, 2. septembri 2006. a otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-65-06). Kohtu kohustust arutada pooltega läbi võimalik õiguslik kvalifikatsioon, on Riigikohus rõhutanud näiteks ka 13. aprilli 2007. a otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-5-07, märkides punktis 32, et *kohus peab arvestama, et [vaidlusalustele asjaoludele] pooltest erineva hinnangu andmisel peab olema tagatud poolte eelnev teavitamine sellisest võimalusest*. 5. märtsi 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-144-07 (p 16) on Riigikohus asunud seisukohale, et üllatuslikuks saab eelkõige pidada sellist olukorda, kus ringkonnakohus soovib kohaldada seadust, mis seab protsessiosalistel olulisel määral uude protsessuaalsesse positsiooni, eelkõige muudab tõendamiskoormuse jaotust. Sellisel juhul tuleb võimalikku kvalifikatsiooni protsessiosalistega arutada ja anda neile võimalus esitada oma seisukohad ning vajadusel ka tõendid. Vastasel juhul rikub ringkonnakohus menetlusõiguse norme, sest otsus on menetlusosalistele üllatuslik. Üllatuslik ei ole aga õigusliku kvalifikatsiooni selline muutmine, mis ei mõjuta menetlusosaliste protsessuaalset positsiooni tõendamismenetluses.

Ilmselt tuleb eelnevaid seisukohti kogumis mõista nii, et kohus ei pea tulenevalt võistlevuse põhimõttest poolele küll ette ütleva, milline nõue oleks tema arvates

edukas, kuid samas ei või kohus poole suhtes käituda ka üllatuslikult ega rajada oma otsust neile normidele, mida menetluse vältel üldse arutatud ei ole.

2.6. Hagi muutmine

Hagi muutmist reguleerivate **normide eesmärgiks on tagada menetluses nii poolte kui kohtu jaoks kindel vaidluse** (nn *Streitgegenstand*). Põhimõtteks on, et pärast hagi kostjale kättetoimetamist läheb vaidluse "lukku" ja seda on võimalik muuta vaid kohtu või kostja nõusolekul. Muutmise lubatavuse eesmärgiks omakorda on ühelt poolt menetlusökoonoomia ja teisalt tsiviilkohtumenetluse dispositiivsuse põhimõtte tagamine. Esiteks, eelduslikult annab kohus nõusoleku just menetlusökoonoomilistel kaalutlustel ja teiseks puudub põhjus keelata muutmist juhul, kui kostja sellele vastu ei vaidle. Kostja nõusolekut eeldatakse, kui ta ei esita hagi muutmisele viivitamata vastuväidet. Kohus aga nõustub hagi muutmise üksnes mõjuval põhjusel, eelkõige kui senises menetluses esitatud faktiväited ja tõendid võimaldavad muudetud hagi lahendada eeldatavasti kiiremini ja säästlikumalt (TsMS § 376 lg 2). Hagi muutmisele kehtib sarnaselt hagiavaldusega kirjalik vorminõue (TsMS § 376 lg 3 lause 1).

TsMS § 376 eesmärki ja sätete omavahelist seost on muu hulgas selgitatud ka 1. jaanuaril 2009. a. jõustunud TsMS muudatuste eelnõu seletuskirjas, mille kohaselt on hagi muutmise piirang põhjendatav ka sellega, et nt hagi aluse muutmise lõike 1 tähenduses (võrdle seda eelkõige lg 4 p-ga 1) tähendab hagi aluseks olevate eluliste sündmuste kirjelduse täielikku muutmist, st tegelikult muudetakse kogu vaidluse tuum teiseks; vaidlus hakkab toimuma hoopis teise elulise sündmuse üle. Siis aga oleks reeglina juba õige esitada uus hagi.

Saksa õiguses on leitud, et üheks oluliseks hindamiskriteeriumiks, mille alusel saab tuvastada, kas hagi eset on muudetud või mitte, on hageja õiguskaitse eesmärk.⁹

Samas tuleb silmas pidada, et TsMS § 370 lg 1 kohaselt võib hageja ühes hagis esitada kostja vastu mitu erinevat nõuet ja neid võib koos menetleda, kui kõik esitatud nõuded alluvad menetlevale kohtule ning lubatud on sama menetluse liik. Sama kehtib ka erinevatel asjaoludel põhinevate nõuete kohta. Viidatud paragrahvi teise lõike kohaselt võib hagis esitada mitu alternatiivset nõuet, samuti mitu nõuet selliselt, et hageja palub rahuldada mõne nõude üksnes juhul, kui esimest nõuet ei rahuldata.

Analüüsi allikatest nähtuvalt kasutavad menetlusosalised hagi muutmist kui mõistet sageli igasuguse tegevuse tähistamiseks, millega muudetakse esialgset hagiavaldust kui dokumenti (sh täiendamise, täpsustamise jmt teel). Seaduses on hagi muutmisel kitsam tähendus. TsMS § 376 kasutab lõikes 1 hagi muutmise seonduvalt selliseid termineid nagu "hagi eseme muutmise" ja "hagi aluse muutmise", lõigetes 2 kuni 4 aga üldmõistet "hagi muutmise". Sellest lähtuvalt võib üldjuhul eeldada, et kui TsMS-s räägitakse hagi muutmise, siis peetaksegi silmas vastavalt kas hagi eseme või aluse muutmist.

Teatud ebaselgust on praktikas põhjustanud terminite "hagi muutmise" ja "hagi täiendamine" eristamine. Õiguspraktikas¹⁰ on hagi täiendamise mõistet kasutatud nii olukorras, kus hageja lisab uue nõude või uue hagi aluse, kui ka juhul, kui hagi täiendatakse uute faktiväidete või õiguslike põhjendustega. Kuid kuna TsMS § 376 lg 4 p 1 sisaldab väljendit "täiendamine",

⁹ Rauscher, T, et al (Herausg). Münchener Kommentar zur ZPO. 3. Auflage, 2008. § 263, Rn 11. Saksa tsiviilkohtumenetluse antud valdkonna praktika suhtes tasuks analüüsi autori arvates aga olla kriitiline, sest sealne menetlus on meie praktikaga võrreldes läinud oluliselt suurema formalismi teed.

¹⁰ Silmas on peetud nii kohtulahendite keelekasutust kui ka menetlusosaliste poolt esitatud dokumentides kasutatud väljendeid.

siis ei ole ka praktikas kujunenud välja läbivat ja ühtmoodi mõistetavat terminoloogiat selleks, et teha täpset vahet sellel, mis on hagi muutmine ja mis täiendamine. Hagi täiendamist TsMS § 376 eraldi terminina ei kasuta, viidatud paragrahvi lg 4 p 1 räägib üksnes faktiliste või õiguslike väidete täiendamisest, mida aga ei peeta hagi muutmiseks lõike 1 tähenduses.

TsMS § 376 kohaselt on **hagi muutmine sõna otseses mõttes** ainult nõ olulisemat laadi muudatuste tegemine nõudes või selle aluses, kusjuures need juhtumid, mis seaduse mõtte kohaselt ei ole olulised, on analüüsi autori arvates viidatud paragrahvi neljandas lõikes ammendavalt loetletud.

Hagi muutmise puhul on oluline eristada lubamatut ja lubatavat muutmist. Lubamatu on näiteks hagi eseme ja aluse üheaegne muutmine, aga ka hagi aluse või eseme muutmine pärast hagi kostjale kättetoimetamist, kui muutmiseega ei ole nõustunud kostja või kohus. Kuni hagi kostjale kättetoimetamiseni on hagi aluse või eseme muutmine lubatud.

Kui uurida võrdlevalt seda, millised muudatused on hagis lubatavad näiteks Saksa *Ziviprozessordnung*'i (ZPO) järgi, siis selgub, et ZPO § 264 sisaldab TsMS § 376 lõike 4 sarnaseid reegleid. Näiteks ei loeta ZPO § 264 p 2 kohaselt hagi muutmiseks seda, kui hageja laiendab või kitsendab põhi- või kõrvalnõuet. Ühe näitena olukorrast, kus on tegemist nõude suurendamisega ZPO § 264 p 2 mõttes, on toodud olukord, kus hageja esialgu nõuab vaid osa põhivõlast ja hiljem esitab nõude kogu põhivõla väljamõistmiseks. Muutmine ZPO mõttes ei ole ka see, kui hageja alguses nõuab müra tekitamisest hoidumist ja hiljem lisab sellele vibratsiooni tekitamisest hoidumise nõude või kui hageja lisaks minevikusooritusele soovib ka tulevikku suunatud soorituskohustuse kindlaksmääramist. Nõude kitsendamise kontekstis ei loe ZPO järgne praktika muutmiseks näiteks seda, kui hageja mõne nõude menetlust üldse enam jätkata ei soovi.¹¹ Muutmine ei ole ka näiteks üleminek tuvastusnõudelt sooritusnõudele.¹² Mõistetavalt ei loeta hagi muutmiseks ka hagiavalduses sisalduvate andmete esitamist mingil uuel, korrastatud viisil, nõude täpsemat selgitamist ega juba esitatud väidete täpsustamist ja täiendavat põhjendamist.¹³

Riigikohus on hagi muutmist oma lahendites käsitlenud alljärgnevalt.

- Hagi alust või eset saab muuta **kirjalikus vormis** (RKTko 10. 06.2008 nr 3-2-1-46-08, p 15, RKTko 21.04.2009 nr 3-2-1-11-09 p 11, RKTko 7.04.2010 nr 3-2-1-18-10 p 10). Kui hageja möönab kohtuistungil võimalust jagada ühisvara mingil (esialgses nõudes väljendatuga võrreldes) alternatiivsel viisil, siis selleks, et see oleks käsitletav selge nõudena, peab see olema kirjalikult vormistatud (RKTko 5. 11. 2008 nr 3-2-1-82-08, p 12).
- Kui hageja esitab kirjaliku hagi muutmise avalduse, tuleb **kostjale anda võimalus esitada** sellele oma **vastuväited** (RKTko 21.04.2009 nr 3-2-1-11-09 p 11).
- Tsiviilasjas nr 3-2-1-150-09 tugines hageja hagiavalduses hagi alusena asjaolule, et kostja rikkus osauhingu juhatuse liikme kohustusi, kuna ei täitnud kohustust võlausaldaja ees. Lisaks oli ühingu pangakontolt ebaselgetel asjaoludel võetud välja üle 2 miljoni krooni. Maakohtu istungitel põhjendas hageja oma nõuet suuliselt väitega, et kostja rikkus juhatuse liikme kohustust sellega, et ei esitanud õigel ajal pankrotiavaldust. Kostja on hageja väidetele istungil ka vastanud. Hageja tuginemine

¹¹ Antud juhul võib tekkida küsimus, kui võrd võiksid olla kohaldatavad nõudest loobumise sätted.

¹² Rauscher, T, et al (Herausg). Münchener Kommentar zur ZPO. 3. Auflage, 2008. § 264, Rn 13, 20.

¹³ Samas, Rn 10.

maakohtu istungitel asjaolule, et juhatuse liikme kohustust on rikutud pankrotiavalduse õigeaegse esitamata jätmisega ei ole Riigikohtu tsiviilkolleegiumi arvates hagi muutmine TsMS § 376 lg 1 tähenduses, mis oleks pidanud olema esitatud samas vormis kui hagiavaldus. Tegemist oli hagi aluse täiendamisega, mille võib esitada muu hulgas ka suuliselt kohtuistungil ja maakohus oli seega õigustatud (ja kohustatud) hageja vastavaid väiteid oma otsuses käsitlema. (RKTko 09.12.2009 nr 3-2-1-150-09 p 10).

- Kui pooled muudavad menetluse kestel jagatava ühisvara koosseisu, siis saab seda kehtiva TsMS § 376 lg 4 p 2 mõttes pidada haginõude suurendamiseks (või vähendamiseks), mitte hagi aluse või eseme muutmiseks. Haginõude suurendamine või vähendamine on võimalik ka kohtuistungil (RKTko 8.03.2007 nr 3-2-1-12-07 p 12 ja 9.12.2009 nr 3-2-1-119-09, p 12).
- Kahju hüvitamise nõuete korral on Riigikohus leidnud, et **ainuüksi kahju arvestamise meetoodika muutmine, kui jätkuvalt tuginetakse samale kahjule, ei ole hagi eseme muutmine** (RKTko 11.05.2005 nr 3-2-1-41-05 p 11). Erinevaks hagi esemeks on aga ühe ja sama teoga tekitatud otsese varalise kahju ja saamata jäänud tulu nõuded (RKTko 8.04.2003 nr 3-2-1-32-03, p 13). Täiendava kahju ilmnemisel või kahju suurenemisel võib isik pöörduda kohtusse kahju hüvitamiseks ka siis, kui kohtus on varem tekkinud kahju hüvitamise nõue juba lahendatud. Üheks selliseks olukorraks on tervisekahjustuse juhtumid – näiteks võib varaline kahju jätkuvalt suureneda juhul, kui kehavigastuse saanud kannatanu tervis ei parane ja ta peab seetõttu tegema üha uusi kulutusi meditsiinilise abi saamiseks. Kui kannatanu tervis ei taastu, võib pidevalt suureneda ka tal saamata jääv tulu. Sellised asjaolud annavad kannatanule aluse esitada uus kahju hüvitamise hagi ka juhul, kui varasemate kulutuste ja saamata jäänud tulu hüvitamise kohta on olemas jõustunud kohtulahend (RKTkm 22. 12. 2003 nr 3-2-1-146-03).
- Kirjalikus hagiavalduses palus hageja mõista kostjalt elatise välja alates 1. märtsist 2007. Kohtuistungil esitas hageja esindaja vahetult enne asja sisulise arutelu lõpetamist suulise taotluse mõista elatis välja ka tagasiulatavalt ühe aasta eest enne hagi esitamist. Kirjalikku avaldust hageja esitanud ei olnud ja kostja ei olnud taotlusele asja materjalide kohaselt ka vastanud. Riigikohus asus seisukohale, et sellist olukorda tuleb käsitleda mitte nõude suurendamisena, vaid hagi muutmiseena, mis nõuab kirjalikku avaldust. Oma seisukohta põhjendas tsiviilkolleegium sellega, et kui hageja soovis saada elatist tagasiulatavalt aasta eest enne hagi esitamist, pidi ta muutma nii nõude suurust kui ka suurendatud nõude aluseks olevaid asjaolusid. Perekonnaseaduse PKS § 70 lg 1 järgi mõistab kohus elatise üldjuhul välja alates elatisehagi esitamisest. Hageja nõudel **võib kohus** PKS § 70 lg 2 järgi **mõista elatise välja ka tagasiulatavalt** kuni ühe aasta eest enne elatisehagi kohtule esitamist, **kuid üksnes juhul, kui on täidetud selleks vajalikud (lisa)tingimused**, s.o kohustatud isik ei täitnud selle aja vältel ülalpidamiskohustust ning ei esinenud mõjuvat põhjust elatise välja mõistmata jätmiseks või vähendamiseks alla seaduses sätestatud miinimumsuuruse PKS § 61 lg 6 mõttes. Kolleegiumi arvates ei ole viidatud sätete mõtte kohaselt võimalik pidada elatise tagasiulatava väljamõistmise nõuet elatise nõude suurendamiseks enne 1. jaanuari 2009 kehtinud TsMS § 376 lg 5 p 2 (ja 1. jaanuaril 2009 jõustunud TsMS § 376 lg 4 p 2) mõttes. Riigikohtu seisukoha kohaselt ei ole elatise tagasiulatava väljamõistmise nõue elatise nõude suurendamine sellepärast, et **need kaks nõuet nõue ei põhine täpselt samadel asjaoludel** ja tagasiulatava elatise nõue eeldab iseseisvate asjaolude tuvastamist ja ka kostja

võimalust neile uutele asjaoludele vastu vaielda ning oma vastuväiteid tõendada (RKTko 21.04.2009 nr 3-2-1-11-09 p 11).

- **Ainuüksi faktiliste ja õiguslike väidete täiendamine ei ole** TsMS § 376 lg 4 p 1 kohaselt **hagi muutmine**. Kui hageja poolt hagiavalduses ja hagiavalduse täienduses nõutu sõnastus on mõnevõrra erinev, peab kohus sisuliselt hindama, kas tegemist on sama hagi esemega. Näiteks kinnistusraamatu seaduse (KRS) § 34¹ lg 2 p 2 kohaselt on kasutusvaldaja nõusolekut kasutusvalduse kande kustutamiseks vaja nii asjaõigusseaduse (AÕS) § 212 lg 2 p-de 1-3 alusel kasutusvalduse lõpetamisel kui ka VÕS § 196 järgi ülesöeldud kasutusvalduse seadmise võlaõigusliku lepingu täitmiseks üleantu tagastamisel. Seega juhul, kui hageja küll loobub tuginemast kasutusvalduse ülesütlemisele, kuid nõuab jätkuvalt võlaõigusliku lepingu alusel üleantu tagastamist, peab kohus võtma otsuses seisukoha ka hageja nõude kohta kasutusvalduse kande kustutamiseks kasutusvalduse seadmise lepingu ülesütlemise tõttu (RKTko 10.06.2008 nr 3-2-1-46-08 p 15). **Eelnevast nähtub, et kohtu ülesandeks on eelkõige hinnata hageja esitatud nõuete ja asjaolude sisu ja eesmärgi.**
- **Hagi alust või eset saab hageja** TsMS § 376 lg 2 järgi **kostja või kohtu nõusolekul muuta ka apellatsioonimenetluses, sh ringkonnakohtu istungil**, kuid seda tuleb teha kirjalikus avalduses (RKTko 10.06.2008 nr 3-2-1-46-08 p 15, RKTko 5.11.2008 nr 3-2-1-82-08 p 12). Alates 1. jaanuarist 2009 jõustunud TsMS § 376 lg 2 ei sätesta enam sõnaselgelt hagi eseme või aluse muutmise lubatavust apellatsiooni- või kassatsioonimenetluses, kuid seletuskirjas ei ole ka välja toodud, et sätete ümberformuleerimise eesmärgiks oleks absoluutselt välistada muutmise võimalust kõrgemas kohtus. kuid selline võimalus peaks olema äärmiselt piiratud.
- Kuni 1. jaanuarini 2009 kehtinud TsMS § 376 lg 5 p 2 ja alates 1. jaanuarist 2009 kehtiva TsMS § 376 lg 4 p 2 kohaselt ei loeta hagi muutmiseks hageja põhinõude või kõrvalnõuete suurendamist, vähendamist, laiendamist või kitsendamist (RKTko 17.12.2008 nr 3-2-1-109-08 p 22). Tsiviilasjas nr 3-2-1-48-08 käsitles Riigikohus kaasust, kus hageja esitas töövaidluskomisjonile nõude tööandja vastu ja palus esialgu välja mõista puhkepäevadel töötamise eest töötasu 25 574 krooni. Kohtumenetluses suurendas hageja varasemat töötasunõuet 56 308 krooni 53 sendini ja palus välja mõista ka viivise 21 960 krooni 33 senti töötasu maksmisega viivitamise eest. Hageja arvates suurendas ja laiendas ta haginõuet, mis eespool viidatud seadusesätte kohaselt ei ole hagi muutmine ning on seetõttu individuaalse töövaidluse lahendamise seaduse (ITVS) § 24 lg 3 teise lause järgi lubatav. Riigikohus leidis, et antud juhul oli tegemist nõude olulise suurendamise ja laiendamisega ja sel juhul on tegemist juba hagi muutmiselega TsMS § 376 lg 1 mõttes, sest seaduse mõtteks on lubada lihtsustatud korras vaid ebaolulisi muudatusi nõude suuruses ja hagi aluseks olevates asjaoludes (RKTkm 28.05.2008 nr 3-2-1-48-08 p 12 ja 14).

Tuleb tunnistada, et viidatud Riigikohtu otsuses ei ole selgitatud, mida saab pidada nõude oluliseks ja mida ebaoluliseks suurendamiseks ja vähemalt TsMS § 376 kehtivast redaktsioonist selline eristamine ei tulene. Kui uurida kõnealuse tsiviilasja määruskaebemenetluses tehtud Tallinna Ringkonnakohtu määrust (4.01.2008, tsiviilasi nr 2-06-11207), siis ilmneb, et hageja nõudis täiendavaid summasid mitte täpselt sama aja eest, mille eest ta nõudis saamata jäänud tasu töövaidluskomisjonis. Seetõttu ei ole analüüsi autori arvates küsimus antud juhul mitte niivõrd nõude suurendamise ulatuses ja sellest tulenevas muudatuse olulisuses, kui võrd uue, varem esitamata nõude esitamises. Muudatuse olulisuse kriteerium on selles lahendis sisse toodud ilmselt pigem selleks, et rõhutada juba menetluses oleva hagi muutmise erandlikkust.

Antud lahendi probleemiks võib analüüsi autori arvates pidada ka seadusandlikku taustsüsteemi ehk määruse tegemise ajal, kuni 1. jaanuarini 2009, kehtinud TsMS § 376 redaktsiooni, mis sisaldas ebaselge sisuga ning lõigete 1 ja 4 suhtes eksitavat lõiget 7, mis lubas hagejal *kuni asjas tehtud otsuse jõustumiseni muuta kõrvalnõudena esitatud intressi-, viivise- ja leppetrahvi nõuet või loodus- või õigusviljanõuet või vähendada põhinõuet, samuti nõuda esialgses nõudes nimetatud eseme asemel eset asendavat hüvitist rahas ka hagiavaldusele vastavas vormis avaldust esitamata, muu hulgas suuliselt kohtuistungil*. 1. jaanuaril 2009 jõustunud seadusemuudatustega TsMS § 376 lg 7 tühistati, eelnõu seletuskirjas oli tühistamise põhjuseks märgitud normi dubleeriv ja eksitav sisu.

2.6.1. Esialgu nõutu asemel muu hüve nõudmine (TsMS § 376 lg 4 p 3)

- **Kui hageja asendab esialgu nõutud hagi eseme asjaolu muutumise (vallasasjast korteri puudumine) tõttu teise esemega, siis ei ole ta TsMS § 376 lg 4 p 3 järgi hagi muutnud.** Viidatud sätte järgi ei peeta hagi muutmiseks esialgu nõutud eseme asemel asjaolude muutumise tõttu teise eseme või muu hüve nõudmist. Kuna asjaolu, et kostjal ei ole võimalik anda hagejale sobivat vallasasjast korterit, sai hagejale antud juhul teatavaks kostja vastusest apellatsioonkaebusele, siis on korteri eest hüvitise nõudmine esialgu nõutud eseme asemel asjaolude muutumise tõttu teise eseme või muu hüve nõudmine, mis ei ole hagi muutmise. Sellise alternatiivse nõude võis hageja esitada ka ringkonnakohtu istungil, sest vastavad asjaolud said talle teada alles ringkonnakohtu menetluse käigus (RKTko 24.11.2009 nr 3-2-1-123-09 p 10).
- Kui hageja nõuab esimeses astmes asja väljaandmist ja teises astmes soovib selle asemel saada raha, kuid asjaolud muutunud ei ole, siis on tegemist hagi muutmise, mitte TsMS § 376 lg 4 p-s 3 kirjeldatud olukorraga (RKTko 16.12.2009 nr 3-2-1-125-09 p 12).

Saksa kohtupraktikast võib "muu hüve nõudmise" näitena tuua juhtumi, kus asja hävimise tõttu nõutakse enam mitte asja väljaandmist, vaid asendamist või kahju hüvitamist, või kui lepingu täitmise asemel nõuab hageja nn suure kahju hüvitamist (ehk kahju täitmise asemel).¹⁴

2.6.2. Kohtu nõusolek hagi muutmiseks

Tsiviilasjas nr 3-2-1-102-02 on Riigikohus andnud hinnangu olukorrale, kus hageja asendas menetluse käigus oma nõude sisuliselt teise nõudega. Algses hagi nõudis hageja kindlustusandjale juba makstud summat ja pretensiooni alusel veel maksmisele kuuluvat summat (kahju ja intress), lõpliku nõudena nõudis hageja kahju, mis tekkis talle kindlustusandjale kompromissi alusel tasutud väljamaksest. 7. novembri 2008. a. otsuse punktis 21 märkis Riigikohus, et antud juhul muutis hageja tegelikult hagi alust TsMS § 376 lg 1 mõttes. Kostja hagi muutmisele vastu ei vaieldud. Maakohus antud küsimuses selget seisukohta ei võtnud, kuid otsusest nähtuvalt nõustus ta muutmisega vaikivalt. Sama on sisuliselt teinud ka ringkonnakohtu, kes ei omistanud hagi muutmisele mingit tähendust. Eelnevalt tulenevalt leidis Riigikohus, et hagi muutmise saab asja menetlemisel lähtuda ka kassatsiooniasemes. Sama põhimõtte järgi lahendas Riigikohus ka tsiviilasja nr 3-2-1-43-06. Seega **juhul, kui kostja vastu ei vaidle, on võimalik, et kohus aktsepteerib hagi muutmist ka vaikivalt.**

¹⁴ Rauscher, T, et al (Herausg). Münchener Kommentar zur ZPO. 3. Auflage, 2008. § 264, Rn 32.

2.6.3. Keeld muuta korruga nii hagi alust kui eset (hagi asendamise keeld)

TsMS § 376 lõikest 1 tuleneb muu hulgas ka keeld muuta samaaegselt nii hagi alust kui eset. Nii menetlusosalisi kui kohut kaitseb see põhimõte olukorra eest, kus vaidluse objekt muutub algsega võrreldes täiesti teiseks.

- Kui hageja esialgu nõuab vallasasja (auto) omandi tunnustamist, tuginedes esmalt asjaolule, et pooled sõlmisid laenulepingu, mille järgi hageja andis kostjale laenu, kusjuures laenusumma tähtajaks tagastamata jätmise korral pidi kostjale kuuluvate sõiduautoade omandiõigus hagejale üle minema, menetluse kestel aga täiendab hagiavaldust, paludes tuvastada auto omandiõigus lisaks ka müügilepingule tuginedes, siis muudab hageja hagi täiendamisega üksnes hagi alust, kuid mitte hagi alust ja eset korruga (RKTko 5.02.2009 nr 3-2-1-122-08 p 16).
- 15. mai 2006. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-43-06 (p 12) on tsiviilkolleegium analüüsinud seda, kuidas peaks kohus menetluslikult toimima, kui asja materjalidest nähtuvalt on hagi alust ja eset korruga muudetud, kuid sellele ei ole tähelepanu pööranud ei kostja ega kohus. Riigikohus leidis, et juhul, **kui hageja on asendanud algselt esitatud hagi sisuliselt teise, kostja ei ole sellele vastu vaieldud ja ka kohus on muutmise vastu võtnud, siis saab menetlusökonoomia põhimõttest lähtuvalt juhinduda järgnevas menetluses juba muudetud hagist**, sealhulgas peab muudetud hagist lähtuma ka maakohus, kes asja uuesti läbi vaatab.

2.7. Alternatiivselt esitatud nõuded ei pea põhinema samal alusel

9. juuni 2009. a. määruses tsiviilasjas nr 3-2-1-59-09 (p 12) on tsiviilkolleegium ümber lükanud maakohtu seisukoha, et alternatiivseid nõudeid saab esitada vaid samadele asjaoludele tuginedes, märkides, et TsMS § 370 lg 2 kohaselt **võib hagi esitada mitu alternatiivset nõuet, samuti mitu nõuet sellisel, et hageja palub rahuldada mõne nõude üksnes juhul, kui esimest nõuet ei rahuldata. Sellest sättest ei tulene, et alternatiivsed nõuded peavad põhinema samadel asjaoludel**. Kõnealusel tsiviilasjas palusid hagejad 26. märtsil 2008. a esitatud avalduses juhul, kui kohus nende esialgseid nõudeid ei rahulda, mõista kostjalt hagejate kasuks välja kahjuhüvitis. See tähendab, et hagejad esitasid TsMS § 370 lg 2 kohaselt oma esimesele nõudele alternatiivse nõude ja palusid selle rahuldada juhul, kui esimest nõuet ei rahuldata.

Viidatud otsuse punktis 13 asus tsiviilkolleegium seisukohale, et alternatiivse nõude võib esitada ka lisaks juba menetluses olevale nõudele. See tähendab, et **hageja võib hagi täiendada alternatiivse nõudega, mida tingimata ei pea menetlema esialgse nõudega samas menetluses, kuid arvestades alternatiivsete nõuete omavahelist seotust, on üldjuhul otstarbekas neid samas menetluses menetleda**. Alternatiivse nõude menetlusse võtmise lahendamisel saab analoogia alusel kohaldada hagide liitmise kohta sätestatud ja TsMS §-s 374 sätestatud eelduste olemasolul võib maakohus võtta alternatiivse nõude esialgse nõudega samasse menetlusse. Kui maakohus otsustab alternatiivset nõuet esialgu esitatud nõudega samasse menetlusse mitte võtta, ei ole see aluseks keelduda alternatiivse nõude menetlusse võtmisest. Sellisel juhul peab maakohus otsustama alternatiivse nõude eraldi menetlusse võtmise. Kui avaldus, milles alternatiivne nõue esitati, on esitatud puudusega, mis takistab alternatiivse nõude menetlusse võtmist, tuleb TsMS § 340¹ lg 1 järgi jätta avaldus käiguta ja anda hagejatele tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks.

2.8. Hagide samasus kui menetlust välistav asjaolu¹⁵

TsMS § 432 kohaselt ei saa hageja juhul, kui menetlus on lõpetatud, pöörduda uuesti kohtusse hageja sama kostja vastu vaidluses samal alusel sama hageeseme üle. Kui menetlus on lõpetatud hageja loobumise tõttu või kompromissiga, on lõpetamisel samad materiaalõiguslikud ja protsessuaalsed tagajärjed nagu menetluse lõpetamisel kohtuotsusega, kui seadusest ei tulene teisiti. Seega **omab hagide samasus tähendust dubleerivate menetluste vältimisel** ehk hagi menetlusse võtmisest keeldumisel (TsMS §-de 371 lg 1 p 4-7), läbivaatamata jätmisel (423 lg 1 p 3 ja 4) ja menetluse lõpetamisel (428 lg 1 p 2 kohaldamisel).

Näiteks sätestab TsMS § 371 lg 1 p 4, et kohus ei võta hagiavaldust menetlusse, kui on jõustunud Eesti kohtu otsus või menetluse lõpetamise määrus, samuti Eestis tunnustamisele kuuluv välisriigi kohtu lahend või jõustunud lahend kohtueelses menetluses, muu hulgas õiguskantsleri kinnitatud kokkulepe, mis on tehtud vaidluses samade poolte vahel sama eseme kohta samal alusel ja mis välistab samas asjas uue kohtusse pöördumise. TsMS § 423 lg 1 p 4 kohaselt jätab kohus hagi läbi vaatamata, kui kohtu menetluses on samade poolte vahel asi sama eseme kohta samal alusel. TsMS § 428 lg 1 p 2 kohaselt lõpetab kohus menetluse otsust tegemata, kui samade poolte vaidluses samal alusel sama hageeseme üle on jõustunud menetluse lõpetanud Eesti kohtu lahend või Eestis tunnustamisele kuuluv välisriigi kohtu lahend või vahekohtu otsus või jõustunud lahend kohtueelses menetluses, muu hulgas õiguskantsleri kinnitatud kokkulepe, mis välistab samas asjas uue kohtusse pöördumise.

Hagide samasuse tuvastamise eesmärki teenib kohtulahendi resolutsioonis selguse nõue. Seejuures peab TsMS § 442 lõikest 5 tulenevalt **kohtulahendi resolutsiooni sõnastusest lisaks rahuldatud nõuetele olema üheselt mõistetav ka see, millised nõuded jätab kohus rahuldamata**. Resolutsioon peab olema selgelt arusaadav ja täidetav ka muu otsuse tekstita. Resolutsiooni ühemõtteline sõnastus on vajalik hagide võimaliku samasuse hindamisel, muu hulgas TsMS § 428 lg 1 p 2 ja § 371 lg 1 p 4 kohaldamisel (RKTko 31. 03.2008 nr 3-2-1-13-08, p 14, RKTko 16.04.2008 nr 3-2-1-21-08, p 16, RKTko 19.11.2008 nr 3-2-1-93-08 p 19).

2.8.1. Milliseid hagnosis saab lugeda samaseks

- Hagide samasust on Riigikohus käsitlenud 29. septembri 2010. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-30-10 (p 11). Nimelt esitas hageja 2004. aastal esialgu hagi 7. augusti 2002. a deklaratiivse võlatunnistuse alusel, millest nähtuvalt võlgnes kostja hagejale 3 000 000 krooni, paludes välja mõista kostjalt põhivõla 500 000 krooni. Seejärel esitas hageja 2008. a. samast võlatunnistusest tuleneva uue nõude ja palus mõista kostjalt välja seni nõudmata põhivõla osa 500 000 krooni. Ringkonnakohus asus seisukohale, et hagi on samane varasemas menetluses esitatud hageja, sest põhivõla nõue on ühtne hageeseme, millega saab pöörduda kohtusse vaid üks kord. Riigikohus aga leidis, et olukord, kus hageja esitab sama tehingu alusel esmalt hagi võlanõude osaliseks rahuldamiseks ning seejärel nõuab järgmises menetluses ülejäänud summat, ei ole käsitletav kohtule sama hagi esitamisenä. Hagejal on õigus ise määrata, kas ta taotleb hagnosis kogu oma materiaalõigusest tuleneva rahalise nõude rahuldamist

¹⁵ Hagide samasuse teema raames on analüüsi eesmärkidest tulenevalt käsitletud vaid hagi eseme ja alusega seotud õiguslikke küsimusi.

ühekorraga või ositi. Samuti leidis Riigikohus, et hageja käitumisest eelmises hagimenetluses ei saa ka järeldada, et kui hageja ei nõudnud korraga kogu põhivõla väljamõistmist, siis on ta loobunud ülejäänud põhivõla nõudest. Hagist loobumine peab olema väljendatud kirjalikult ja vastavalt vormistatud kohtu määrusega (TsMS § 429 lg 1), asja materjalidest ei nähtu aga, et hageja oleks eelmises tsiviilasjas esitanud hagi kogu põhivõlanõude rahuldamiseks ja seejärel osaliselt hagist loobunud.

- **Olukorra "sama nõue samal alusel" all peab seadus silmas kahte samasugust haginõuet, mida põhjendatakse sama tegeliku elu juhtumiga** (faktikogumiga). Riigikohus on analüüsinud hagide samasuse tähendust enne 1. jaanuari 2006 kehtinud TsMS kohaselt ja leidnud, et eeltoodud tõlgendus on loogiliselt tuletatav hageja kohustusest oma hagi põhjendada. Nimelt pidi hageja vastavalt enne 1.01.2009 kehtinud TsMS § 147 lg 1 p-le 5 hagi esitama kõik hagi aluseks olevad asjaolud. TsMS § 165 lg 1 kohustab protsessiosalisi eelmenetluses hiljemalt eelistungil teatama kohtule kõik asjaolud, mida nad peavad oluliseks asja lahendamisel, samuti nimetama neid asjaolusid kinnitavad tõendid. Lubatud ei ole sama haginõude esitamine ja hagi põhjendamine uute asjaoludega, millest hageja sama nõuet varasemas kohtumenetluses käsitledes teadlik ei olnud. **Uutele asjaoludele tuginemine võis kuni 1. jaanuarini 2006 kehtinud TsMS §-le 366 olla üksnes jõustunud kohtuotsuse teistmise aluseks** (RKTKo 28.11.2005 nr 3-2-1-122-05 p 15).¹⁶ Näiteks ei saa erinevateks hagi alusteks pidada seda, kui hageja on varasemas tsiviilasjas tuginenud sellele, et poolte vahel oli võla ülekandmise leping ja hilisemas tsiviilasjas käsitleb sama lepingut kohustusega ühinemise või tühise tehinguna.
- TsMS § 428 lg 1 p 2 alusel lõpetab kohus muu hulgas menetluse juhul, kui samade poolte vaidluses samal alusel sama hagi eseme üle on jõustunud menetluse lõpetanud Eesti kohtu lahend. Riigikohtu seisukoha kohaselt **ei ole haldusasjas tehtud lahend käsitatav samade poolte vahel samal alusel sama hagi eseme üle peetud vaidluses tehtud kohtulahendina**, sest tulenevalt halduskohtumenetluse seadustiku § 3 lg-st 1 kuulub halduskohtu pädevusse avalik-õiguslike vaidluste lahendamine, seadusega sätestatud juhtudel haldustoiminguks loa andmine ja seadusega halduskohtu pädevusse antud muude asjade lahendamine. Halduskohtu pädevuses ei ole hagi esemete lahendamine (RKTKm 16.01.2007 nr 3-2-1-136-06 p 9). Seega on Riigikohus väljendanud üsna põhimõttelist seisukohta, et tsiviilasi ja haldusasi ei saa olla üksteise suhtes samased.¹⁷
- TsMS § 428 lg 1 p 2 ehk menetluse lõpetamine hagide samasuse puhul on TsMS § 477 lg 1 järgi¹⁸ kohaldatav ka hagita menetluses (RKTKm 14.05.2009 nr 3-2-1-32-08 p 14).

---

¹⁶ Samale lahendile on viidatud ka tsiviilkolleegiumi hilisemates lahendites, nt RKTKm 18.03.2009 nr 3-2-1-5-09 p 11.

¹⁷ Analüüsi autori arvates tekitab selle seisukoha juures mõningaid kaheldavusi asjaolu, et näiteks kahju hüvitamise nõuet võib sõltuvalt rikkumise aluseks oleva õigussuhte laadist menetleda kas tsiviilasu lahendav kohus või halduskohus ja haldus- ning üldkohtu pädevuse piiritlemine on õigusteoorias ja ka kohtupraktikas palju vaidlusi põhjustanud. Olukord, kus samal ajal menetleb kahju hüvitamise nõuet nii üld- kui ka halduskohus, ei ole õige ja dubleerivate lahendite vältimiseks peaks ühes kohtuasjas menetluse peatama.

¹⁸ TsMS § 477 lg 1 kohaselt vaatab kohus hagita asja läbi hagimenetluse sätete kohaselt, arvestades hagita menetluse kohta sätestatud erisusi.

2.8.2. Hagide samasus tervisekahju nõuetes

Riigikohus on oma lahendites käsitlenud ka **tervisekahju hüvitise nõuete hilisema täiendava esitamise võimalust**. Tsiviilkolleegium on leidnud, et kui isikule on põhjustatud kutsehaigus ja kohtuotsuse alusel hüvitatud kutsehaigusest põhjustatud transpordikulutused, siis ulatuses, milles kannatanu kasuks varasema kohtuotsusega väljamõistetud ühekordse summaga ei saa tema tulevase transpordikuludid lugeda kaetuks, on võimalik kostjalt välja mõista perioodiline hüvitis või kohustada kostjat hüvitama transpordikuludid kuludokumentide alusel (või neid võimalusi kombineerida). Selline nõue ei ole samane esialgses kohtuotsuses käsitletud hüvitusnõudega (RKTKo 14.10.2008 nr 3-2-1-76-09 p 16-18). Uueks asjaoluks, mis annaks õiguse samast tervisekahjustusest tuleneva uue hagi esitamiseks, võib olla ka näiteks isiku tervise halvenemine või kahju suurenemine (RKTKm 4.03.2004 nr 3-2-1-27-04, p 17).

Uue hagi võib esitada samuti juhul, kui nõutakse sellise kahju hüvitamist, mida varem ei nõutud. Seega võib kokkuvõtlikult öelda, et uus nõue ei ole eelnevaga samane siis, kui nõutakse seda, mida varem nõutud ei ole, olenemata sellest, ka seda oleks saanud juba ka varem nõuda või mitte (st kas on tegemist juba eelmise nõude ajal olemasoleva või vahepeal nõ juurde tekkinud kahjuga).¹⁹

2.8.3. Hagide samasus töövaidluses

Hagide võimalik samasus on tekitanud tõlgendamisprobleeme ka töövaidlustes. Nimelt tuleb töövaidluskomisjonile esitatud nõude muutmisel hilisema kohtumenetluse käigus arvestada ITLS § 24 lg-s 3 ja 5 sätestatuga. ITLS § 24 lg 3 kohaselt võib avaldaja juhul, kui töövaidluskomisjon jätab avalduse rahuldamata või rahuldab selle osaliselt, esitada kohtusse hagi asja lahendamiseks rahuldamata osas, kusjuures hagi võib esitada üksnes samad nõuded, mis esitati töövaidluskomisjonile. Sama paragrahvi viienda lõike kohaselt loetakse töövaidluskomisjonile esitatud avaldus hagiavalduseks. Riigikohus on selgitanud, **et kohtus läbivaadatavat töövaidlust saab pidada samaks, kui selle nõude alus ja ese on samad töövaidluskomisjonile esitatud avalduse aluse ja esemega** (RKTKo 5. 10.2001 nr 3-2-1-101-01). ITVS § 24 lg-tes 3 ja 5 sätestatud piirangu eesmärk on vältida olukordi, mil töövaidluskomisjoni pöörduakse nt rahalise nõudega ja pärast selle rahuldamata jätmist esitatakse hagi, milles taotletakse nt tööle ennistamist. **ITVS sätted ei keela aga edaspidises menetluses lubatavaid hagi muutmistoiminguid tsiviilkohtumenetluse seadustiku alusel** (nt võib suurendada viivisenõuet, vt RKTKm 1.02.2007 nr 3-2-1-139-06 p 11). Eelkõige võib hageja töövaidluskomisjoni otsusega mittenõustumisel muuta kohtumenetluses hagi viisil, mida ei saa lugeda hagi muutmiseks TsMS § 376 lg 1 mõttes (RKTKo 28.05.2008 nr 3-2-1-48-08 p 14).

2.8.4. Hagi ja vastuhagi samasus

TsMS § 373 lg 1 kohaselt on kostjal õigus esitada kuni kohtuvaidluseni maakohtus või kirjalikus menetluses taotluste esitamise tähtaja möödumiseni hageja vastu oma protsessuaalne nõue ühiseks läbivaatamiseks põhihagiga (vastuhagi), kui vastuhagi on suunatud põhihagi tasaarvestamisele, vastuhagi rahuldamine välistab täielikult või osaliselt

¹⁹ Kostja taotlusel peab kohus muidugi kohaldama aegumist, kuid see ei mõjuta nõude olemasolu, vaid ainult selle maksmapandavust.

põhihagi rahuldamise või kui vastuhagi ja põhihagi vahel on muu vastastikune seos ning nende ühine läbivaatamine võimaldab asja õiget ja kiiremat läbivaatamist.

Ka hagi ja vastuhagi korral peab kohus hindama, ega vastuhagi nõue ei ole samane haginõudega. Riigikohus on antud küsimust käsitlenud 19. novembri 2008. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-99-08, kus vaieldi selle üle, kes on osühingu juhatuse liige. Tsiviilkolleegium märkis viidatud otsuse punktis 13, et hageja võib TsMS § 368 lg 1 kohaselt esitada õigussuhte olemasolu või puudumise tuvastamiseks tuvastushagi, kui tal on vastav õiguslik huvi. Kuna hageja oli kantud osanike nimekirja ja olnud kostja juhatuse liige ning soovis tuvastada, et ta on seda jätkuvalt, siis oli hagejal tuvastushuvi olemas ja ta võis nõuda nii kostja osanike koosseisu vaidlusaluse otsuste tühisuse tuvastamist kui ka oma juhatuse liikmeks oleku tuvastamist. Samaaegselt oli õiguslik huvi TsMS § 368 lg 1 mõttes ka kostjast äriühingul, tuvastamaks, kas hageja on jätkuvalt tema juhatuse liige ja võib teda esindada tehingute tegemisel. Kostja vastuhagi oli aga sisult sama (olgugi vastassuunaline) hageja nõudega hageja ametiaja pikendamise tuvastamiseks kostja juhatuse liikmena. Kuna vastuhagi rahuldamine ei annaks kostjale midagi rohkem hageja haginõude rahuldamata jätmisest ja kuna kohus juba lahendab samade poolte vahel asja sama eseme kohta samal alusel, siis on alus jätta kostja vastuhagi TsMS § 423 lg 1 p 4 järgi läbi vaatamata (Sama seisukohta sisaldavad ka RKTko 8.10.2008 nr 3-2-1-65-08, p 17 ja RKTko 29.10.2008 nr 3-2-1-74-08, p 14).

3. Maakohtute ja ringkonnakohtute praktika

3.1. Hagi eseme selge formuleerimine. Õiguskaitsevahendi kohasus

Tsiviilasjas nr 2-08-81409 palus hageja ühe nõudena kohtul tuvastada AÕS § 255¹ p-s 8 sisalduvate eeskirjade kohaldatavus riigile kui omandisuhete subjektile ja sama sätte kohaldatavus riigi kinnisvarale kui omandiõiguse objektile.

Tallinna Ringkonnakohus märkis 26. jaanuari 2009. a. määruses, et sellist nõuet ei saa pidada poolte vahel õigussuhte tuvastamise nõudeks TsMS § 368 mõttes. Hagiavaldusest ja selle täpsustusest nähtub, et hageja on esitanud nõude tuvastada konkreetse materiaalõigusnormi kohaldatavus oma lepingupartneri, Eesti riigi suhtes. Selline nõue ei ole oma sisult iseseisev tsiviilõiguslik nõue. Vastavalt TsMS § 438 lg-le 1 otsustab kohus tsiviilõiguslikku nõuet menetledes muuhulgas, millist õigusakti tuleb asjas kohaldada. **Kohus saab otsustada konkreetse materiaalõigusnormi kohaldatavuse vaid tsiviilõigusliku nõude menetlemise käigus, mitte aga iseseisva nõudena.** TsMS § 1 kohaselt kuuluvad tsiviilkohtu pädevusse eraõigussuhetest tulenevad kohtuasjad, kui seaduses ei ole sätestatud teisiti. Ringkonnakohtu seisukoha järgi ei ole materiaalõigusnormi kohaldatavuse tuvastamine konkreetse isiku suhtes tsiviilkohtu pädevusse kuuluvaks nõudeks ja tuleb jätta menetlusse võtmata TsMS § 371 lg 1 p 1 alusel.²⁰

Tsiviilasjas nr 2-08-60192 taotles hageja, et *kohus kohustaks korteriühistut lõpetama hagejalt ebaseadusliku võla nõudmine korteriomandi hooldamise ja teenindamise eest (peale tavalist hooldamist ja kommunaalteenuseid).* Viru Maakohus jättis 16.10.2008 määrusega hagiavalduse käiguta ning määras tähtaja nõude täpsustamiseks. Tartu Ringkonnakohus märkis 15. jaanuari 2009. a. määruses, et maakohtu määrus oli õige, kuna hagiavalduses tuleb formuleerida selge nõue, mida hageja kohtult taotleb. Kuna hageja nõue saab põhineda tema õiguste rikkumisel, siis selleks, et kohus saaks tema nõuet menetleda, peab hageja selgelt

²⁰ Viidatud ringkonnakohtu lahendi peale esitas hageja ka määruskaebuse, kuid 25. märtsi 2009. a. määrusega jättis Riigikohus selle menetlusse võtmata.

formuleerima nõude ja tooma esile rikkumised. Viidatud lahendist nähtub kohtute üksmeelne arvamus, et selleks, et mingi nõue saaks olla hagi esemeks, peab see olema piisavalt selgelt formuleeritud.

3.2. Kohtu selgitamiskohustus

Tsiviilasjas nr 2-08-81409 esitas hageja nõude "AÕS § 255¹ p 8 sisalduvate eeskirjade riigile omandiõigussuhete subjektina rakendatavuse ja riigivarale omandiõiguse objektina kohaldatavuse kinnitamiseks; riigi kohustamiseks 16.09.2008. a sõlmitud asjaõiguslepingu täiendamiseks AÕS § 255¹ 8. punktiga ja kehtestamiseks 16.09.2008. a asjaõiguslepingu AÕS § 255¹p 8 täiendamist kande tegemisega kinnistusraamatusse kohtuotsuse alusel."

Harju Maakohus keeldus 19. detsembri 2008. a. määrusega nõuet menetlusse võtmast ja põhjendas seda asjaoluga, et hageja õigust ei saa kaitsta hagiavalduses esitatud üldsõnaline kinnistusraamatu kannete tegemise võimalikkuse tuvastamise nõue.

Harju Maakohus selgitas määruses järgmist:

"Tsiviilkohtumenetluse seadustiku (TsMS) § 371 lg 2 kohaselt võib kohus jätta hagiavalduse menetlusse võtmata, kui hageja õiguste rikkumine ei ole hagi alusena toodud faktilistele asjaoludele tuginedes üldse võimalik, eeldades faktiliste väidete õigsust, samuti kui hagi ei ole esitatud hageja seadusega kaitstud õiguse ega huvi kaitseks või eesmärgil, millele riik peaks andma õiguskaitset, või kui hagi ei ole seda eesmärki võimalik saavutada.

TsMS § 372 lg 2 sätestab, et kui hagiavalduses on selle menetlusse võtmist takistav puudus, mis ei takista asjas uuesti kohtusse pöördumist ja mille ilmselt saab kõrvaldada, jätab kohus määrusega hagiavalduse käiguta ja annab hagejale võimaluse mõistliku tähtaja jooksul puudus kõrvaldada.

Hageja on soovinud kostja kohustamist sõlmitud asjaõiguslepingu täiendamiseks AÕS § 255¹p 8 sätestatuga. Selliselt esitatud nõue on nõue kindla sisuga tahteavalduse tegemiseks. Võlaõigusseaduse (VÕS) § 9 kohaselt toimub lepingu sõlmimine tahteavalduste tegemise teel, samuti toimub ka lepingute muutmine ja täiendamine. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse (TsÜS) § 68 lg 5 kohaselt üksnes kui isik on kohustatud tegema kindla sisuga tahteavalduse, võib tahteavaldust asendada jõustunud kohtuotsus, millega tuvastatakse sellise kohustuse olemasolu. Hageja ei ole märkinud, millest tuleneb kostja kohustus hageja poolt soovitud lepingumuudatusega nõustumiseks.

Kohus selgitab, et AÕS § 255¹ sisaldab üksnes loetelu võimalikest kokkulepetest, mis moodustavad lisaks seadusele ja kinnistusraamatu kande hoonestusõiguse sisu kui need kokkulepped on sõlmitud. AÕS § 255¹ ei tulene hoonestaja õigust nõuda kõigi selliste kokkulepete sõlmimist ega kinnistu omaniku vastavat kohustust.

Samuti selgitab kohus, et kohtulahendiga ei saa kostjat kohustada tahteavaldust andma, kohus saab üksnes tuvastada tahteavalduse andmise kohustuse olemasolu. Kui kohus tuvastab tahteavalduse andmise kohustuse olemasolu, asendab kohtulahend iseenesest tahteavalduse ehk kostjal ei ole vaja täiendavalt mingeid avaldusi teha. Hageja nõuet kostjal kindla tahteavalduse andmise kohustuse olemasolu tuvastamiseks esitanud ei ole.

Kohus hoiatab, et kui hageja esitab korrigeeritud nõude kostjal kindla tahteavalduse andmise kohustuse tuvastamiseks, kuid ei määri kostjal vastava tahteavalduse tegemise kohustuse alust (või jääb väite juurde, et aluseks ongi AÕS § 255¹), ei ole aga hagi võimalik saavutada soovitud eesmärki ning kohus võib sellise nõude menetlusse võtmisest keelduda.

Samuti ei ole selged ülejäänud esitatud nõuded. TsMS § 1 kohaselt on tsiviilasi eraõigussuhtest tulenev kohtuasi. Hageja on nõudnud õigusnormi rakendatavuse ja kohaldatavuse kinnitamist, mis ei ole iseseisev nõue eraõigussuhtest tuleneva vaidluse lahendamiseks. Samuti ei ole seda nõue, et kohus kehtestaks asjaõiguslepingu täiendamise kande tegemisega kinnistusraamatusse. Kohus tuvastab õigusnormide kohaldatavuse vaidlusalustele asjaoludele ning rakendatavuse õigusvaidluse lahendamisel nõude lahendamise käigus ilma selle kohta lahendi resolutsioonis eraldi seisukohta võtmata.

Kuna AÕS § 255¹ nimetatud kokkulepped kehtivad kokkuleppe olemasolu korral ka asjaõiguslike kokkulepetena ja seda ilma kinnistusraamatusse kandmata, tuleb hagejal kaaluda kinnistusraamatu kannet puudutava nõude juurde jäämist. Kui hageja aga siiski soovib kinnistusraamatusse kande tegemist, tuleb selleks esitada selge nõue, märkides ära soovitava kande täpne sõnastus ning kande tegemise alus.

Kohus kohustab hagejat selgitama kostjal lepingu täiendamisega nõustumise kohustuse alust, samuti kaaluma normi rakendatavuse kinnitamise nõude ja kinnistusraamatu kande tegemiseks esitatud nõude juurde jäämist, samuti neid nõudeid selgitama. Kui hageja ei esita selgeid nõudeid, millega oleks võimalik saavutada eesmärki, millele riik peaks andma õiguskaitset, võib kohus keelduda hagi menetlusse võtmast. Kohus on seisukohal, et hagejale tuleb anda hagi esinevate puuduste kõrvaldamiseks tähtaeg 14 päeva käesoleva kohtumääruse kättesaamisest. Puuduste tähtaja jooksul kõrvaldamata jätmise korral keeldub kohus hagi menetlusse võtmast."

Selgitamist pidas oma 26. jaanuari 2009. a. määruses õigeks ka eelnimetatud tsiviilasjas määruskaebust läbi vaadanud Tallinna Ringkonnakohus. Kuid nagu eespool märgitud, on Riigikohus selgitamiskohustuse kohta väljendanud ka vastupidist seisukohta (Vt RKTk 10. 06. 2009 nr 3-2-1-66-09 p 11).²¹

18. septembri 2009. a. otsuses tsiviilasjas nr 2-04-198 (p 8) märkis Tartu Ringkonnakohus, et maakohtule ei saa teha menetluslikke etteheiteid olukorras, kus menetluse venimine on tingitud hageja taotlustest ja korduvast hagi aluse ja eseme muutmisest ning hageja esitatud menetluskohustustest on raske teha järeldusi hagi eesmärgi kohta. Kõnealuses asjas esitas hageja müügilepingu lõpetamise ja kahju hüvitamise nõude, hiljem aga muutis nõuet ja soovis lepingust taganeda. Kaasuse asjaoludest nähtuvalt oli lepingupooleks hageja ema ja lepingu esimese omandati hageja tütre vahendite arvel. Hagejal paluti korduvalt esitada selgelt väljendatud nõue ja nõude aluseks olevad faktilised asjaolud. Hageja aga ei esitanud asjaolusid piisavas ulatuses, mistõttu menetles maakohus pikka aega isiku nõuet, kellel nõudeõigus tegelikult puudus. Ringkonnakohus leidis, et sellises olukorras toimis maakohus õigesti, paludes hagejal oma nõue formuleerida ja esitada nõude aluseks olevad faktilised asjaolud.

Eelnevast järeldub analüüsi autori arvates, et **kohtu selgitamiskohustus ei ole Tartu Ringkonnakohtu seisukoha kohaselt siiski piiramatu ja ebaselge nõude esitamise riski kannab hagin menetluses üldjuhul hageja ise.**

6. novembri 2009. a. otsuses tsiviilasjas nr 2-08-69942 analüüsis Tartu Ringkonnakohus hageja määruskaebuses maakohtule tehtud etteheiteid, et kohus peab ebaselge nõude korral andma hagejale võimaluse mõistliku tähtaja jooksul hagiavalduse puudused kõrvaldada, sh vajadusel hagi täpsustada. Hageja leidis, et antud juhul kohus seda ei teinud ja lahendas asja kiirustades. Ringkonnakohus asus otsuse punktis 5 seisukohale, et hageja on hagiavalduses oma nõude eraldi ja selgelt välja toonud. Hagiavalduse esitas lepinguline esindaja, kellel on

²¹ Kohtute infosüsteemist ei nähtu, et kõnealuses tsiviilasjas oleks hagejat esindanud advokaat.

õigusteadmised vastavalt TsMS § 218 lg 1 p 2 ja olukorras, kus hagi esitakse lepingulise esindaja kaudu, ei saanud kohtul tekkida kahtlust hageja nõude selguses, kuna puudus alus eeldada, et hagi esitaja eksib hagi eseme sõnastamisel nii nõude summas kui tähtajas. Maakohtul ei pidanud tekkima vajadust hageja nõude täpsustamiseks. Sellele viitas ka hageja nõusolek vaadata asi läbi kirjalikus menetluses, kuna kirjalik menetlus ei võimalda nõuet kohtuistungil täpsustada. Analüüsi autori arvates viitab ringkonnakohtu eelnev seisukoht sellele, et lepingulise esindaja valiku risk lasub samuti üldjuhul hagejal.

30. detsembri 2009. a. otsuses tsiviilasjas nr 2-08-52078 rõhutas Tallinna Ringkonnakohtu, et TsMS § 329 lg-te 1 ja 2 kohaselt peab menetlusosaline esitama oma avaldused, taotlused, tõendid ja vastuväited nii varakult kui menetluse seisund seda võimaldab ning kui asi lahendatakse kohtuistungil, peavad menetlusosalised esitama oma põhiväited ja -taotlused enne kohtuistungit. Ringkonnakohtu leidis, et **antud juhul oli hagejal menetluse kestel piisav võimalus oma nõude selgitamiseks ning nõude komponentide rahalise suuruse täpsaks määratlemiseks**. Hageja nõudis korteriühistult talle kommunaalmaksete vale arvestamisega tekitatud kahju hüvitamist. Hageja laialivalguvad taotlused ja kostjate ning nende esindajate kohta esitatud umbmäärased süüdistused ei võimaldanud aga kohtul hagi aluseks olevaid asjaolusid tuvastada, sest hageja ei toonud esile konkreetseid asjaolusid, mille tõendamiseks sõltuks vaidluse lahendamine. Ringkonnakohtu rõhutas, et asjaolu, et hagejale ei meeldi korteriühistu tegevus ning ta ei ole nõus ühe või teise otsusega, mis on ühistu poolt vastu võetud, ei anna alust vabastada teda oma väidete tõendamise koormusest.²²

Tsiviilasjas nr 2-10-10869 esitas hageja kostja vastu ehituskulude väljamõistmise nõude. Kaasuse asjaolude kohaselt olid hageja ja kostja elukaaslased ja väidetavalt ehitas hageja kostja kinnisasjale maja, millele tehtud kulutusi ta nüüd nõudis. Harju Maakohus tegi 30. märtsil 2010. a. määruse,²³ millega jättis hagi menetlusse võtmata, leides, et hageja ei ole esitanud ei selget nõuet ega ka nõude aluseks olevaid asjaolusid. Määruse motivatsiooni kohaselt oleks nõude alus käesoleva vaidluse mõttes pidanud seisnema eelkõige nende kulude kirjelduses, mille väljamõistmist hageja nõuab. Neid fakte (kulutuste tegemist hageja poolt) saaks kohus kontrollida läbi tõendite hindamise. TsMS § 5 lg 1 ja 2 kohaselt menetletakse hagi üksnes poolte esitatud asjaolude alusel ja pool määrab ise millised asjaolusid ta kohtule esitab. Hagimenetluses puudub kohtul õigus asjaolusid ise välja selgitada (TsMS § 5 lg 3). Kohus märkis, et hageja ainus umbmäärane väide on, et ta on kandnud kulutusi. See väide ei ole aga leidnud kinnitust ühegi tõendiga. Hagile on lisatud üksnes kinnistusraamatu väljavõte, mille kohaselt on kostja vaidlusaluse kinnistu omanik. Kohus leidis, et antud juhul ei oleks abi ka puuduste kõrvaldamiseks antavast täiendavast tähtjast, sest puuduste kõrvaldamise menetlus on mõeldud eelkõige üksikute formaalsete puuduste kõrvaldamiseks. Ebakorrektnesse hagi korral ei ole kohtul võimalik tagada asja menetlemist mõistliku aja jooksul, sest igale hagi täiendusele või parandusele tulevikus korrespondeerub kostja õigus vastata ning hageja õigus esitada ka oma seisukoht. See pikendab menetlust, mis läheb kulukaks nii riigile kui menetlusosalistele. Kokkuvõttes leidis kohus, et **kohtule tuleb kohe alguses esitada korrektne hagi**.

11. mai 2010. a. otsuses tsiviilasjas nr 2-02-56 (p 15) käsitles Tartu Ringkonnakohtu kohtu selgitamiskohustust olukorras, kus menetluse kestel muutus vaidlusalune hoone vallasasjast kinnisasja oluliseks osaks. Ringkonnakohtu märkis, et maakohus kohaldas ebaõigesti materaalõigust, kui tuvastas kostja omandiõiguse garaažile kui vallasasjale. Pärast vallasasja muutumist kinnisasja oluliseks osaks oleks maakohus pidanud kostjale selgitama muutunud

²² Hageja esitas Riigikohtule ka kassatsioonkaebuse, kuid 17. märtsil 2010. a. jättis Riigikohus selle menetlusse võtmata.

²³ Maakohtu määrus on analüüsi koostamise aja seisuga jõustunud.

õiguslikku olukorda ja andma võimaluse vastuhagi nõuet muuta. Muuhulgas oleks maakohus pidanud selgitama seda, et muutunud olukorras ei saa kostja enam piirduda vallasasjast hoone omandiõiguse tunnustamise nõudega, vaid ta saaks esitada AÕS § 65 alusel nõude kinnistusraamatu ebaõige kande muutmiseks.²⁴

Eeltoodust nähtub, et kohtu selgitamiskohustus hagi aluse ja eseme formuleerimisel on analüüsis käsitletud lahendite põhjal üks õiguslikult ebamäärasemaid valdkondi ja ühtsed seisukohad selgitamiskohustuse ulatuse kohta puuduvad. Sama asjaolu on olnud täheldatav ka varasemate analüüside käigus uuritud lahendites – mõnel juhul annab kohus halvasti vormistatud hagiavalduse ja ebamääraselt formuleeritud nõude korral hagejale selge loendi sellest, mida viimane tegema peaks, et kohus nõuet siiski menetleda saaks, teisel juhul aga viitab üksnes vajadusele nõuet või asjaolusid täpsustada. Erinev on kohtute seisukoht ka küsimuses, kas puuduste kõrvaldamise võimalus tuleks hagejale anda igal juhul, või on olemas ka hagnosisid, mis on juba algusest peale esitatud selliselt, et puudusi ei olegi võimalik kõrvaldada. Analüüsi käigus uuritud lahendeid üldistades võib siiski välja tuua suundumuse, mille kohaselt kohus tavaliselt esialgu siiski üritab pooltele selgitusi anda ja määrab ka tähtaja puuduste kõrvaldamiseks.

3.3. Hagi muutmine

Tsiviilasjas nr 2-03-612 oli üheks vaidlusküsimuseks see, kas hagi aluse (faktiliste asjaolude) muutmise korral saab lõpliku nõude lugeda esitatuks selle esialgsest esitamisest või alates hagi aluse muutmise. Selline eristamine omab tähendust nõude aegumise tuvastamisel. Nii Tallinna Linnakohus oma 16. detsembri 2005. a. otsuses kui ka Tallinna Ringkonnakohus oma 8. detsembri 2006. a. otsuses (p 50) leidsid, et **vaatamata hagi aluse hilisemale muutmisele tuleb ka muudetud alusega hagi lugeda esitatuks esialgse hagiavalduse esitamise hetkel**. Oluline on see, millal esitatakse nõue. Hagi aluse muutmine ei ole käsitatav uue haginõudega kohtusse pöördumisena, vaid tegemist on sama rahalise nõude õigusliku ja faktilise aluse hagejapoolse ümberkvalifitseerimisega.

Tsiviilasjas nr 2-07-39886 leidis Tallinna Ringkonnakohus, et **kui esialgses hagiavalduses märgitud nõue on ilmselge eksimus, siis ei saa selle parandamist pidada hagi muutmiseks** TsMS § 376 tähenduses.²⁵

26. juuni 2009. a. otsuses tsiviilasjas nr 2-08-5835 (p 34) väljendas Tallinna Ringkonnakohus seisukohta, et TsMS § 376 lg 4 p-st 1 tulenevalt tuleb hagi aluseks olevate asjaolude kogumis eristada põhilisi ja täiendavaid asjaolusid, kusjuures hagi aluse muutmiseks peetakse vaid põhiliste asjaolude muutmist.

Tsiviilasjas nr 2-07-39284 esitas hageja Pärnu Maakohtule dokumendis "Hageja seisukohad ja täiendavad tõendid" vahetult enne kohtuotsuse tegemist uue nõude. Tallinna Ringkonnakohus leidis 28. juuni 2010. a. otsuses, et selline käitumine oli kohut ja teist menetlusosalist eksitav. Kuna avaldus esitati hageja poolt viisil, kus kostjal ei olnud võimalik sellele vastata, siis puudus ka kostja seisukoht. Sellises olukorras ei pidanud maakohus uut nõuet menetlema ja jättis selle ringkonnakohtu arvates õigesti tähelepanuta.²⁶

²⁴ Maakohtu määrus on analüüsi koostamise ajal jõustunud.

²⁵ Tallinna Ringkonnakohtu 4. märtsi 2010. a. otsus, p 23. Hageja taotles nõude tunnustamist pankrotimenetluses ja eksis hagiavalduses selle isiku nimega, kellele nõue kuulus.

²⁶ Asjas esitati ka kassatsioonkaebus, kuid Riigikohus jättis selle 1. novembril 2010 menetlusse võtmata.

Tsiviilasjas nr 2-08-79514 suurendas hageja pärast hagiavalduse kostjale kättetoimetamist oluliselt viivise nõuet. Tartu Ringkonnakohus asus 27. mai 2009. a. määruses seisukohale, et **tagaseljaotsusega on erandina lubatav välja mõista viivist suuremas ulatuses, kui hagis nõuti.**

Tsiviilasjas nr 2-08-2375 soovis hageja hagiavalduse kohaselt nõuda vaidlusaluse eluruumi välja kostjate ebaseaduslikust valdusest. Nõude aluseks oli asjaolu, et hageja kui üürileandja ütles pooltevahelise üürilepingu üürivõla tõttu üles. Kohtuistungil esitas hageja esindaja suuliselt alternatiivse hagi aluse ja tugines sellele, et üürileping on lõppenud tähtaja möödumise tõttu. Hagiavaldus sisaldas hagi alusena aga väiteid vaid lepingu lõppemise kohta erakorralise ülesütlemise tõttu. Tallinna Ringkonnakohus märkis 14. septembri 2009. a. otsuses (p 26), et **kuna hageja täiendas hagi alust kohtuistungil alternatiivse põhilise asjaoluga, siis oli tegemist hagi muutmise**ga TsMS § 376 lg 1 mõttes, mistõttu sama sätte lg 3 kohaselt oleks vastav avaldus tulnud vormistada kirjakult. Suuliselt ei ole võimalik kohtuistungil hagi alust muuta ja kuni kirjaliku avalduse esitamiseni ei saa lugeda alternatiivset hagi alust menetluses olevaks. Ringkonnakohus märkis, et **hageja nõude lahendamisel alternatiivsel alusel ületas maakohus hagi piire** ja otsus on selles osas vastuolus TsMS §-ga 439.

Tsiviilasjas nr 2-09-11385 esitas hageja kohtule esialgu tasaarvestuse kehtivuse tunnustamise nõude ja palus hagi tagamise korras kohustada kostjat lepingut täitma. Hiljem täpsustas hageja hagiavaldust ja lisas kohustuse täitmise nõude. Seega esitas hageja hagiavalduse täpsustuses nõude, mida ta esialgu oli väljendanud vaid hagi tagamise taotluses. 30. aprilli 2009. a. määrusega jättis Harju Maakohus hagi tagamise taotluse rahuldamata, keeldus hagi täpsustuse avalduses esitatud kohustuse täitmise nõude menetlemisest koos tasaarvestuse kehtivuse tunnustamise nõudega ja andis selle menetlemiseks eraldi hagina üldises korras. Tallinna Ringkonnakohus analüüsis kujunenud õiguslikku olukorda 15. oktoobri 2009. a. määruses ja leidis, et **maakohus eksis, kui hindas hagi täpsustust hagi muutmiseks** TsMS § 376 lg 1 tähenduses ja keeldus seda menetlusse võtmast, eraldades avalduse menetlemiseks üldises korras. Ringkonnakohus rõhutas, et **hageja ei lisanud täpsustavas avalduses mingeid täiendavaid asjaolusid, vaid formuleeris selles nõude, mida sisuliselt kajastab juba ka esialgne hagiavaldus** ja mis oli algses avalduses esitatud ilmse sooviga kohustada kostjat kohe lepingut täitma (esialgu küll vaid hagi tagamise korras). Ringkonnakohus leidis, et antud juhul on hageja oma nõuet täpsustades seda laiendanud ja seda ei saa TsMS § 376 lg 4 p 2 kohaselt pidada hagi muutmiseks. Lisaks märkis ringkonnakohus, et isegi kui tegemist oleks hagi olulise muutmise, ei nähtu asja materjalist ühtegi mõistlikku põhjust, miks peaks seda avaldust menetlema eraldi hagina.

Eelnevast nähtuvalt on üheks kriteeriumiks, mille alusel kohus tõmbab piiri hagi muutmise ja nõude ebaolulise täpsustamise vahele see, kas tegemist on varem juba väljendatud nõude ümberformuleerimisega või sellise nõude lisamisega, mida varem ei esitatud. Kumma juhtumiga tegemist on, tuleb tuvastada **nõude sisu ja eesmärgi hindamise kaudu.**

Tsiviilasjas nr 2-08-9925 põhjustas vaidluse hageja ja kostja vahel asjaolu, et kostja elas faktiliselt hagejale kuuluvas eluruumis. Hageja oli seisukohal, et kostjal puudub selleks õiguslik alus, kostja arvates oli aga tegemist üürisuhtega. Hageja esitas kohtusse esialgu eluruumi omandiõiguse tunnustamise ja kostja ebaseaduslikust valdusest väljaanõudmise nõude. Kohtuistungil jäi hageja oma algse nõude juurde, kuid märkis (suuliselt), et hagiavalduse esitamist kostja vastu võib käsitleda ka üürisuhte ülesütlemisavalendusena. Samas täpsustas hageja, et ta ei nõua eraldi omandiõiguse tunnustamist. Kostja ei vaidlustanud hageja omandiõigust eluruumile, kuid leidis, et hageja nõuet asja ebaseaduslikust valdusest väljaanõudmiseks ei saa käsitleda üürilepingu lõpetamisena. Pärnu Maakohus jättis 5. juuni 2009. a. otsusega hagi rahuldamata põhjusel, et hageja ei nõudnud antud juhul üürisuhte

lõpetamist või üürivõla tasumist, vaid esitas vindikatsioonihagi. Kohus nõustus kostja seisukohaga, et vindikatsioonihagi ei saa käsitleda üürilepingu lõpetamise nõudena. Hageja ei tõendanud, et kostjaga oleks üürileping lõppenud või seaduses sätestatud korras lõpetatud.

Maakohtu seisukohaga nõustus ka Tallinna Ringkonnakohus 24. novembri 2009. a. otsuses, märkides, et **hageja poolt kohtuistungil esitatud suulist nõuet lugeda üürileping erakorraliselt ülesöelduks VÕS § 313 alusel²⁷ tuleb käsitleda kui hagi eseme ja aluse muutmist**. Sellele asjaolule juhtis kohus hageja tähelepanu ka kohtuistungil. TsMS § 376 lõike 1 lause 1 järgi võib hageja pärast hagi menetlusse võtmist ja kostjale kättetoimetamist muuta hagi eset või alust üksnes kostja või kohtu nõusolekul.²⁸

3.3.1. Hagi täiendamine

Tsiviilasjas nr 2-09-36582 esitas hageja hagi, millega palus tuvastada, et testament on tühine ning algusest peale kehtetu testaatori otsusevõimetuse tõttu testamendi allkirjastamisel. Menetluse käigus soovis hageja täiendada hagi eset nõudega tunnustada sama isiku poolt varem tehtud nelja testamendi tühisus samal alusel. Ühtlasi palus hageja kaasata viimatinimetatud nelja testamendi järgsed pärijad menetlusse kostjatena.

25. mai 2010. a. määrusega jättis Harju Maakohus hagi läbi vaatamata põhjusel, et taotlusest hoolimata hageja hagi eset tegelikult ei täiendanud, sest ei esitanud kohtule vastavat kirjalikku avaldust. Maakohus märkis, et taotluse esitamisest kohtule on möödas 55 päeva, mistõttu võib arvata, et hageja ei kavatsengi täiendusi esitada. Kuna hagejale oli hagi täiendamise vajadust selgitatud, oli kohus seisukohal, et hageja on kaotanud õiguse hagi täiendamiseks TsMS § 376 lg 1 alusel.

Tallinna Ringkonnakohus tühistas maakohtu määruse 25. augusti 2010. a. määrusega ja märkis: *[hageja taotluse] esitamise õigus kuulub TsMS § 199 lg 1 punktis 3 sätestatud menetlusosalise õiguste hulka. Taotlusi esitades käsutavad pooled oma menetlusõigusi (TsMS § 4 lg 2) ning hagi menetletakse muuhulgas poolte poolt esitatud taotluste alusel (TsMS § 5 lg 1). Menetlusosalise taotluse esitamise õigusele vastab kohtu kohustus esitatud taotlus lahendada. Vastuolus selle põhimõttega maakohus hageja taotlust ei lahendanud. Et muuhulgas ei määranud maakohus kindlaks tähtaega, mille jooksul hagejal oleks võimalik täiendavate nõuete esitamine ja mille kindlaksmääramist oli hageja taotlenud, ega selgitanud ka välja hageja hilisemat seisukohta nõuete esitamise osas, siis ei olnud kohus õigustatud eeldama, et taotluse esitamisest 55 päeva möödumise tõttu on hageja täiendavate nõuete esitamise vastu huvi kaotanud ega kavatse neid nõudeid esitada. Maakohus ei olnud õigustatud tegema hagi saatuse kohta otsustust, milleks on ka hagi läbi vaatamata jätmine, enne hageja poolt täiendava tähtaja kindlaksmääramiseks esitatud taotluse lahendamist. Et maakohus enne hagi läbi vaatamata jätmist hageja taotlust ei lahendanud, siis oli hagi läbi vaatamata jätmine juba ainuüksi sellest tulenevalt ennatlik ja seega ebaõige.*

Samuti rõhutas ringkonnakohus, et praegusel juhul ei ole tegemist TsMS § 376 lõikes 1 kirjeldatud hagi muutmise juhtumiga. Kuna iga kostja osaleb menetluses teise poole suhtes iseseisvalt (TsMS § 207 lg 2 lause 1), siis **tähendab hagi muutmise seda, et muudetakse konkreetse kostja vastu esitatud nõuet või selle aluseks olevaid põhilisi asjaolusid**. Avalduses, milles hageja soovis vaidlustada ka teisi testamente, **ei teatanud hageja kavatsusest muuta menetluses seni ainsa kostja vastu esitatud hagi eset või alust, vaid**

²⁷ VÕS § 313 lg 1 sätestab, et mõjuval põhjusel võib kumbki lepingupool nii tähtajatu kui tähtajalise üürilepingu üles öelda. Põhjus on mõjuv, kui selle esinemisel ei saa ülesütlemist soovivalt lepingupoolelt kõiki asjaolusid arvestades ja mõlemapoolseid huvisid kaaludes eeldada, et ta lepingu täitmist jätkab.

²⁸ 8. veebruaril 2010 jättis Riigikohus asjas esitatud kassatsioonkaebuse menetlusse võtmata.

avaldas soovi esitada samas tsiviilasjas samaliigilised, kuid teise eseme ja alusega hagid teiste kostjate vastu. TsMS § 374 võimaldab iseenesest ühe hageja poolt erinevate kostjate vastu esitatava mitme üheliigilise, kuid omavahel õiguslikult seotud hagi läbivaatamist ühes menetluses.²⁹ Taoliste nõuete esitamine ei eelda kostja või kohtu TsMS § 376 lõikes 1 sätestatud nõusolekut ja osundatud norm ei ole seega vaidlusaluse menetlusliku olukorra kohta kohaldatav.

Tsiviilasjas nr 2-05-23685 nõudis hageja esialgses hagiavalduses kostjalt 480 000 krooni tasumist kirjaliku töövõtulepingu ja arvete alusel. Hiljem täiendas hageja oma nõuet, väites, et poolte vahel oli tegelikult mitu lepingut, millest osa sõlmiti suuliselt ja milles hinda kokku ei lepitud. Tartu Ringkonnakohus märkis 5. oktoobri 2009. a. otsuses (p 9), et sellist nõude täiendamist ei saa käsitleda TsMS § 376 lg 4 p-s 2 sätestatud menetlusliku olukorrana, mida ei loeta hagi muutmiseks. Käesolevas asjas soovis hageja liita esialgsele hagi esemele ehk 480 000 kroonile veel enam kui 1,5 miljoni kroonise nõude, seega muutis hageja hagi eset. Tegemist ei olnud ebaolulise nõude suurendamisega. Samuti muutis hageja hagi alust, kui lisas kirjaliku lepingu ja arvete alusel esitatud nõudele suulistel lepingutel põhineva nõude. Kuid kuna maakohtus menetleti kostjate vastuväidetest hoolimata ka hageja teist nõuet ning kostjad said esitada kõik vastuväited täiendatud hagiavaldusele, siis leidis ringkonnakohus, et menetluse ökonoomsuse ja efektiivsuse põhimõtte, samuti poolte huvidega ei ole kooskõlas jätta hagiavalduse täiendusena esitatud nõue ringkonnakohtus läbi vaatamata.

3.3.2. Esialgu nõutu asemel muu hüve nõudmine (TsMS § 376 lg 4 p 3)

Tsiviilasjas nr 2-09-58258 esitas hageja kostja vastu müügilepingust tuleneva põhivõla ja viivise väljamõistmise nõude. Asja menetluse ajal mõisteti teises menetluses hagejalt omakorda kostja kasuks välja menetluskulud ning nende sissenõudmiseks alustati täitemenetlust. Seejärel soovis hageja käesolevas asjas hagi muuta – asendada menetluses olev viivise väljamõistmise nõue osaliselt tasaarvestuse tunnustamise ja sundtäitmise lubamatuks tunnustamise nõudega ning kaasata menetlusse täiendav kostja. Nii Harju Maakohus (12. mai 2010. a. määruses) kui ka Tallinna Ringkonnakohus (26. august 2010. a. määruses) leidsid, et **nõude lõppemise tuvastamine tasaarvestusega ja sundtäitmise lubamatuks tunnustamise nõude esitamine ei ole oma olemuselt müügilepingust tuleneva võla ja viivise hagi täiendamine TsMS § 376 lg 4 mõttes, vaid uue, iseseisva nõude esitamine**, mis on käsitletav hagi aluse ja eseme muutmisenä. Menetlusse oleks tulnud kaasata uus kostja ja lisatud nõuete lahendamiseks tuvastada tasaarvestuse tegemise, nõude loovutamise ja sundtäitmise lubatavus. Hageja esitas seega uue nõude (hagi ese, TsMS § 363 lg 1 p 1) ja uued faktilised asjaolud (hagi alus, TsMS § 363 lg 1 p 2) ja tegemist ei olnud TsMS § 376 lg 4 p 3 sätestatud olukorraga, kus esialgu nõutu asemel nõutakse muud hüve.

3.3.3. Viivisenõude esitamine on iseseisva nõude esitamine, mitte nõude suurendamine

Tsiviilasjas nr 2-04-434 esitas hageja viivisenõude esmakordselt alles ringkonnakohtus, põhjendades seda asjaoluga, et tsiviilasja menetlus on veninud erakordselt pikaks ja kostja ei

²⁹ TsMS § 374 sätestab: kui kohtu menetluses on ühel ajal mitu üheliigilist hagi, milles on samad pooled või mille on esitanud üks hageja erinevate kostjate vastu või mille on esitanud mitu hagejat sama kostja vastu, võib kohus liita hagid ühte menetlusse, kui nõuded on õiguslikult omavahel seotud või need nõuded oleks võinud esitada ühes hagimenetluses ja nende ühine menetlemine võimaldab nende kiiremat lahendamist või lihtsustab nende menetlemist.

ole hagi õigeks võtnud. Hageja oli seisukohal, et tal on õigus viivisenõue esitada TsMS § 376 lg 4 p 2 alusel kõrvalnõude suurendamise raames. Kostja vaidles viivisenõude esitamisele vastu, leides, et hagejal puudub õigus nõuda käesolevas menetluses viivist. Ringkonnakohus nõustus kostja seisukohaga ja märkis 2. veebruari 2010. a. otsuses (p 81), et **juhul, kui hageja ei ole viivise nõuet esimese astme kohtule üldse esitanud, siis ei ole tegemist põhi-ega kõrvalnõude suurendamise ega laiendamisega**, sest viivisenõue on iseseisev kõrvalnõue, mida hageja pole varem esitanud. TsMS ei võimalda menetleda uut nõuet apellatsiooniasemes, samuti muuta nõuet ilma kostja nõusolekuta. Eeltoodust tulenevalt jättis kohus hageja apellatsioonimenetluses esitatud viivisenõude läbi vaatamata.³⁰

3.3.4. Hagi lubamatu muutmine ei ole menetluse lõpetamise alus

Tsiviilasjas nr 2-06-3097 täpsustas hageja oma esialgset nõuet. Esialgses hagi nõudis hageja võla tasumist, hilisemas täpsustuses kahju hüvitamist ja kohustuse täitmist. Eesmärgilt olid kõik hageja esitatud nõuded suunatud teatava rahasumma saamisele. Samuti vähendas hageja hagiavaldust täpsustades nõutava summa suurust.³¹ Kostjad olid seisukohal, et täpsustatud hagi esitamisega on hageja korruga muutnud nii hagi eset kui alust ja taotlesid menetluse lõpetamist. Maakohus lõpetaski 3. septembri 2009. a. määrusega menetluse, viidates lõpetamise alusena TsMS § 428 lõikele 2, mille kohaselt *kohus lõpetab menetluse ka muul seaduses sätestatud alusel*.

Tallinna Ringkonnakohus maakohutuga ei nõustunud ja märkis 5. jaanuari 2010. a. määruses (p 20-22), et antud juhul on hagi aluseks asjaolu, et kostja, tarbides elektrit ja võrguteenust, teatas hagejale valed elektriarvesti näidud, mistõttu elektrienergia tarbimise eest tasutud summa on väiksem reaalsest tarbimisest. Põhimõtteliselt nõudis hageja kostjalt tarbitud elektri eest vähemmakstud summa tasumist. Seega leidis ringkonnakohus, et käesoleval juhul ei saanud hagiavalduse täiendusi ja parandusi pidada hagi muutmiseks, vaid tegemist oli TsMS § 376 lg 4 p-s 1 sätestatud juhtumiga ehk faktiliste või õiguslike väidete täiendamise või parandamisega, ilma et muudetaks hagi aluseks olevaid põhilisi asjaolusid. Hageja esitas küll täiendavaid tõendeid ja täpsustas nõude suurust, kuid ei muutnud hagi TsMS § 376 lg 1 mõttes. Ringkonnakohus heitis maakohutule ette seda, et maakohus hindas hageja nõuet ja seda põhjendavaid asjaolusid formaalselt, mitte sisuliselt. Ringkonnakohus tühistas maakohu määruse ja saatis tsiviilasja menetluse jätkamiseks maakohutule, viidates määruse punktis 20 ka asjaolule, et **hagi muutmine ei ole menetluse lõpetamise alus ja et menetluse lõpetamise alusena ei saa kohus tugineda TsMS § 428 lõikele 2, mille kohaselt kohus lõpetab menetluse ka muul seaduses sätestatud alusel, ilma et kohus viitaks konkreetsele muule seadusesättele, mis sätestab menetluse lõpetamise aluse**.³² Sarnaselt eksis menetlusõigust kohaldades ka Pärnu Maakohus tsiviilasjas nr 2-09-863, kui jättis oma 2. aprilli 2009. a. määrusega osa hageja nõudeid läbi vaatamata TsMS § 423 lg 3 alusel (lähemalt vt alljärgnevalt, alajaotus 3.3.5.).

³⁰ 28. aprillil 2010. a. jättis Riigikohus asjas esitatud kassatsioonkaebused läbi vaatamata.

³¹ Esialgselt nõutud ca 340 000 krooni asemel nõudis ta 300 000 krooni suurust summat.

³² 10. märtsil 2010 jättis Riigikohus antud asjas esitatud määruskaebuse menetlusse võtmata.

3.3.5. Uus nõue töövaidluses

Tsiviilasjas nr 2-08-5835 vaieldi muu hulgas selle üle, kas ja milliseid nõudeid võis hageja töövaidluse raames maakohtusse esitada. Osa nõuetest esitas juba hageja töövaidluskomisjonile, kuid viivist saamata palga eest nõudis ta esmakordselt alles kohtus. Kostja tugines ITLS §-le 24, mille kohaselt kohus menetleb nõudeid sellisel kujul, nagu need on esitatud töövaidluskomisjonile. Tallinna Ringkonnakohus leidis oma 26. juuni 2009. a. otsuses (p 37), et viivise nõuet samas töövaidlusasjas varem küll ei esitatud, kuid see ei tähenda, et maakohtus ei oleks üldse olnud pädev lahendama uut samast töösuhtest tulenenud nõuet. Ringkonnakohus märkis, et **maakohus käsitles viivise nõuet koos seda põhistavate uute asjaoludega õigesti iseseisva hagiavaldusena** – niisuguses olukorras võib kohus otsustada selle menetlusse võtmise, küsida kostjalt vastust jne. Kuna nõue oli seotud juba menetluses oleva samast töösuhtest tuleneva asjaga, milles olid samad pooled, siis oli alust eeldada, et uus nõue oleks TsMS § 374 alusel liidetud menetluses oleva töövaidlusasjaga ning kõik hageja nõuded lahendatud ühes menetluses.³³

Tsiviilasjas nr 2-09-863 lahendas kohus töövaidlust, milles hageja esitas kohtumenetluses hagi eseme suurendamise avalduse, lisades autojuhi töötasu väljamaksmise nõudele ka ehitustöölise töötasu ning puhkuse- ja koondamishüvitise väljamaksmise nõuded. Kostja vaidlustas täiendatud hagi menetlusse võtmise TsMS § 376 lõikele 1 tuginedes, märkides, et tegemist on nõudega, mida ei ole töövaidluskomisjonis menetletud, mistõttu ei saa täiendatud nõudeid antud tsiviilasja raames menetleda. Hageja seevastu leidis, et muudetud nõue on esialgse nõudega õiguslikult seotud ja nende ühine menetlemine võimaldab asja kiiremat lahendamist ja lihtsustab nõuete menetlemist. Maakohus keeldus 2. aprilli 2009. a. määrusega hagi eseme suurendamise avalduse menetlusse võtmisest. Puhkuse- ja koondamishüvitise nõuded jättis kohus läbi vaatamata TsMS § 423 lg 3 alusel.³⁴ Maakohus viitas ITLS §-le 24 lg 5, mille kohaselt tuleb kohtule esitada samad nõuded, mis töövaidluskomisjonile ja märkis, et TsMS kohaselt on lubatud vaid nõude suuruse ja hagi aluseks olevate asjaolude muutmine ebaolulisel määral.

Tallinna Ringkonnakohus leidis 10. juuli 2009. a. määruses, et maakohtu seisukoht on ekslik. Ringkonnakohus märkis, et **hageja esitatud uued asjaolud ja nõuded on käsitatavad uue iseseisva hagiavaldusena, mistõttu maakohus ei saanud neid keelduda menetlusse võtmast**, kuna töövaidluste lahendamine kuulub maakohtu pädevusse. Samuti ei tulene maakohtu viidatud TsMS § 423 lõikest 3 alust puhkuse- ja koondamishüvitise osas nõuete läbivaatamata jätmiseks. **TsMS § 423 lg 3 kohaldamisel peab alus nõuete läbivaatamata jätmiseks tulenema muudest seaduses selgelt sätestatud juhtudest. Vaidlusaluses määruses puudub viide, millisel alusel kohus nõuded läbivaatamata jättis.** Kui hagiavaldus esitati puudustega, tulnuks maakohtul TsMS § 372 lg 2 järgi jätta hagiavaldus käiguta ja anda hagejale tähtaeg puuduste kõrvaldamiseks. Ringkonnakohus märkis ka seda, et kui kohtu menetluses on mitu üheliigilist hagi samade poolte vahel, võib kohus TsMS § 374 järgi need liita ühte menetlusse.

Seega võib ITLS § 24 lg 5 kohaldamise kohta teha järgmise kokkuvõtte: kui hageja esitab töövaidluses kohtusse ka neid nõudeid, mida ta töövaidluskomisjoni ei esitanud, ei tõusetu küsimus mitte sellest, kas neid nõudeid võib üldse menetleda või mitte, vaid kas neid peaks

³³ Antud juhul on oluline silmas pidada ka seda, et kohtu tegevusele pooled vastuväiteid ei esitanud. Ringkonnakohus viitas ka Riigikohtu 28. mai 2008. a. määrusele tsiviilasjas nr 3-2-1-48-08, milles oli sarnast olukorda analüüsitud.

³⁴ TsMS § 423 lg 3 sätestab: Kohus võib jätta hagi läbi vaatamata ka muul seaduses nimetatud juhul.

menetlema esialgsete nõuetega samas menetluses või eraldi. Üldjuhul on kohtud leidnud, et menetlusökonoomiast lähtuvalt oleks mõistlik selliseid nõudeid vaadata läbi ühes menetluses.

3.3.6. Osaline nõudest loobumine ja hagi muutmine

TsMS § 429 lg 1 kohaselt võib hageja hagist loobuda kuni hagi kohta tehtud lahendi jõustumiseni, esitades selleks avalduse. Kohus võtab hagist loobumise vastu määrusega, millega ühtlasi lõpetab asja menetluse. Sama paragrahvi teine lõige sätestab, et kui hageja loobub hagist kohtuistungil, siis tuleb hagist loobumine protokollida ja kui hagist loobumine esitatakse kohtule kirjalikus avalduses, võetakse avaldus toimikusse. Osalise loobumise kohta seaduses erisätted puuduvad.

Tsiviilasjas nr 2-07-39263 nõudis hageja esialgu ca 9000 krooni suuruse põhivõla ja sama suure viivise tasumist. Menetluse käigus tasus kostja põhivõla ja seejärel esitas hageja maakohtule avalduse haginõude vähendamiseks. Tartu Ringkonnakohus asus 30. juuni 2006. a. otsuses (p 13) seisukohale, et niisugust olukorda oleks tulnud käsitleda osalise nõudest loobumisena ning tegemist ei ole põhinõude vähendamisega TsMS § 376 lg 4 p 2 mõttes. Viru Maakohtu seisukoht hageja osalise nõudest loobumise kohta kohtulahendis puudub, samuti ei ole vormistatud eraldi määrust. Kuid ringkonnakohus märkis, et asjaolude kohaselt võttis maakohus loobumise vastu ja hageja nõude osas summas 9000 krooni on menetlus seega TsMS § 428 lg 1 p 3 alusel võimalik lugeda lõpetatuks. Olukord, kus hageja esitab alguses teatud summas nõude ja hiljem soovib menetluse käigus väiksema summa väljamõistmist, ei peaks töö autori arvates olema käsitletav kitsalt nõudest loobumisena, sest vastasel korral kaotaks mõtte TsMS § 376 lg 4 p-s 2 ette nähtud nõude lihtsustatud vähendamise võimalus. Selleks, et lugeda hageja nõudest loobunuks, peaks loobumine selgesõnaliselt kajastuma protokollis – vaid sel juhul saaks hiljem tuvastada, kas uue hagi esitamisel on alust menetlusse võtmisest keelduda või mitte.

Harju Maakohtu **11. mai 2010. a. otsus tsiviilasjas nr 2-08-4441** käsitles samuti nõudest loobumise seoseid hagi muutmisega. Nimelt esitas hageja algsest tuvastusnõude ja kahju hüvitamise ning viivise nõude, hilisemas hagiavalduse täpsustuses aga jäi üksnes kahju hüvitamise ja viivisenõude juurde. Kohtuotsuse põhjendavas osas on märgitud järgmist: *Vastavalt TsMS § 376 lg 4 p-le 2 ei peeta hagi muutmiseks hageja põhinõude või kõrvalnõuete suurendamist, vähendamist, laiendamist või kitsendamist. Vastavalt TsMS § 134 lg 3 kui tuvastusnõue esitatakse koos sellega seotud varalise nõudega, loetakse hagi hinnaks üksnes varalise nõude hind. Tõlgendades TsMS § 376 lg 4 p 2 ja § 134 lg 3 koostoimes, võib teha järelduse, et kuivõrd varalise nõudega seotud tuvastushagi esitamisest või mitte esitamisest ei sõltu hagi hind, ei loeta tuvastushagist loobumist hagi muutmiseks. Kuivõrd tuvastushagist loobumist ilma varalisest nõudest loobumata ei loeta hagi muutmiseks, ei kuulu sellisel juhul kohaldamisele nõudest loobumist reguleeriv § 429 ning kohus ei tee määrust nõude loobumise vastuvõtmise kohta. Käesoleval juhul on kohus kohtuistungil hagi eseme täpsustuse vastu võtnud ning sellega loetakse hagi ese täpsustatuks. Tuvastusnõuete kohta märkis kohus otsuses vaid seda, et need ei kuulu läbivaatamisele.*³⁵

Hagi hinna õigusliku regulatsiooni kaudu hagist loobumise ja hagi muutmise vahekorra tõlgendamine ei ole analüüsi autori arvates päris õige. Hagi hinda sätestavate normide eesmärgiks on eelkõige vältida olukorda, kus hageja peab kahe õiguslikult seotud nõude menetlemise eest tasuma sisuliselt kahekordse riigilõivu. Analüüsi autor mõonab aga, et põhimõtte, mille kohaselt tuvastusnõudest loobumine selliselt, et varaline nõue jääb

³⁵ Asjas on esitatud ka apellatsioonkaebuse ja analüüsi koostamise aja seisuga on see Tallinna Ringkonnakohtu menetluses (kohtuistung toimub 15. detsembril 2010).

menetlusse, võib olla käsitletav nõude kitsendamisena TsMS § 376 lg 4 p 2 mõttes. Antud juhul hageja sisuliselt nõuet ei muutnud, sest kahju hüvitamise nõude olemasoluks on tõenäoliselt nagunii vajalik nende asjaolude tuvastamine, mille tuvastamist hageja esialgu eraldi nõudis.

3.3.7. Keeld muuta korraga nii hagi alust kui eset

Tsiviilasjas nr 2-00-70 esitas hageja hagi kohtusse juba 2000. aastal ning seda menetles Narva Linnakohus. 2003. aastal esitas hageja hagi muutmise avalduse, milles asendas elamu kasutamise takistuste kõrvaldamise nõude kaasomandi lõpetamise nõudega. Alates 2008. aastast menetleti kõnealust tsiviilasja Viru Maakohtu Rakvere kohtumajas. Viru Maakohus jättis 3. märtsi 2010. a. määrusega hagi muutmise avalduse menetlusse võtmata, märkides, et tegemist on hagi eseme ja aluse üheaegse muutmisega, mis ei olnud lubatud ei 2003. aastal kehtinud menetlusseadustiku kohaselt ega ole lubatud ka praegu.

Tartu Ringkonnakohus tühistas 29. aprilli 2010. a. määrusega maakohtu määruse ja saatis asja menetlemise otsustamiseks tagasi maakohtusse. Ringkonnakohus heitis maakohtule ette seda, et maakohus on hageja poolt esitatud hagi muutmise avaldust menetlenud, kuid **ei ole hagejale selgitanud vajalikul määral menetluslikku olukorda**. Ringkonnakohus märkis: *kuna hageja esitas taotluse hagi muutmiseks 2003. aastal, nimetatud avaldus on kohtu poolt vastu võetud ja seda on pikka aega püütud kostjale kätte toimetada ning asjas on toimunud ka kohtuistungid ning asja materjalidest ei nähtu, et maakohus oleks hagi muutmise osas seisukoha 2003. aastal määrusega vormistanud, siis ei saa maakohus mitme aasta pärast keelduda hageja poolt esitatud muudatuste menetlusse võtmisest põhjusel, et tegemist ei ole hagi muutmisega. Juhul kui hageja taotleb hagi muutmist viisil, millest nähtub sisuliselt uue hagi esitamine, siis peab maakohus menetluslikku olukorda selgitama. Kui dokument vastab hagiavalduse nõuetele ja hageja jääb selle juurde, siis tuleb maakohtul otsustada, kas muudatustena esitatud nõue tuleb läbi vaadata hagimenetluses iseseisva hagina või on otstarbekaks esialgset ja uut hagi koos menetleda. Hageja on kohtule korduvalt avaldanud, et esialgne nõue on ära langenud seoses muutunud asjaoludega. Arvestades seda, et hagi esitati 2000. aastal, ei saa seda asjaolu ka hagejale ette heita. Maakohus peab selgitama hagejale tema menetluslikke võimalusi ja käesolevas menetluse etapis, arvestades, et sisuliselt on maakohus eelnevalt käsitlenud hageja muudetud nõuet, peab kohus andma hagejale võimaluse loobuda esialgsest haginõudest, vormistama nõuetekohase loobumisest vastuvõtmise ning andma võimaluse kõrvaldada hagi muutmisena nimetatud dokumendis puudused. Ringkonnakohus leiab, et kohtu toimingutega on maakohus sisuliselt hagi muutmise avalduse menetlusse võtnud, mistõttu ei olnud kohtul võimalik tagantjärele TsMS § 372 alusel keelduda hagiavalduse menetlusse võtmisest. Kohus peab andma muuhulgas hagejale võimaluse esitada kohtule andmed, mis võimaldavad kostjale menetlusdokumendid kätte toimetada ning hageja peab esitama hagi aluseks olevad asjaolud ning formuleerima oma nõude kooskõlas hagi esemega. Kui hageja ei kõrvalda kohtu poolt nimetatud puudusi määratud tähtajaks, siis peab kohus lähtuma TsMS § 340¹ lg 2 ja TsMS § 423 sätestatust.³⁶*

Teise juhtumina, kus kohus samuti analüüsis hagi aluse ja eseme üheaegse muutmisega seotud menetluslikke probleeme, võib nimetada **tsiviilasja nr 2-04-530**. Nimetatud asjas esitas

³⁶ TsMS § 340¹ lg 2 sätestab, et kui kohtu määratud tähtpäevaks puudusi ei kõrvaldata, jäetakse avaldus, taotlus või kaebus menetlusse võtmata ja tagastatakse, juba menetlusse võetud avaldus, taotlus või kaebus aga jäetakse läbi vaatamata, TsMS § 423 näeb ette hagi läbivaatamata jätmise alused.

hageja hagi 2004. a. mais ja taotles esialgu notariaalse müügilepingu kehtetuks tunnistamist. 2004. ja 2005. aastal täpsustas ja täiendas hageja oma nõudeid (palus kohustada kostjat täitma tagatisraha lepingut ja vormistama kinnistu müügileping, mille ostuhinna on hageja tasunud ja alternatiivselt, kui esimese nõude rahuldamine ei ole võimalik, siis tagastama hagejale tagatisraha 350 000 krooni). Kostja leidis, et taotluse tulemusel muutuks üheaegselt hagi alus ja ese. Maakohus andis hagejale tähtaja oma hagi lõplikuks kirjalikuks vormistamiseks. Lõplikus hagiavalduses palus hageja mõista kostjalt hageja kasuks välja tagatisraha summas 350 000 krooni. Ülejäänud nõuete osas vormistati hagist loobumine, mille kohus vastu võttis. Tagatisraha väljamõistmise nõudes lõpetas Tartu Maakohus 3. mai 2010. a. määrusega menetluse, põhjendades seda asjaoluga, et hageja on muutnud nii hagi alust kui ka eset, mistõttu tegemist on esialgse hagiga võrreldes uue hagiga. Maakohus märkis, et kui hageja soovib tagatisrahalepingu alusel 350 000 krooni väljamõistmist, tuleb tal esitada uus nõuetekohane hagi menetlemiseks iseseisva asjana.

Tartu Ringkonnakohus tühistas 2. septembri 2010. a. määrusega³⁷ maakohtu määruse ja saatis asja tagasi maakohtule menetluse jätkamiseks. Ringkonnakohus nõustus maakohtuga, et hageja muutis menetluse käigus nii hagi eset kui alust, kuid märkis, et kuna kostja esitas juba kirjalikus vastuses vastuväite hagi muutmise lubatavusele ja jäi maakohtus oma seisukoha juurde, siis **oleks maakohus kohe pidanud võtma muudetud hagi lubatavuse osas seisukoha**. Maakohus seda ei teinud ja vabastas hageja muudetud hagi esitamisel riigilõivu tasumisest, millest võis hagejal tekkida õiguspärane ootus, et kohus peab muutmist lubatavaks. Lisaks võttis kohus vastu ka loobumise varasemast nõudest ja lõpetas selles osas menetluse, määrates, et muudetud haginõude menetlust jätkatakse. Sisuliselt maakohus juba menetleski muudetud hagi. Ringkonnakohtu seisukoha kohaselt **ei ole õige see, kui kohus pärast esialgse hagiavalduse osas loobumise vastuvõtmist muudab peaaegu aasta hiljem oma seisukohta ja keeldub muudetud hagi menetlemisest** põhjusel, et menetlusseadustik ei luba samas menetluses muuta nii hagi alust kui eset.

Eelnevast järeldub, et kuigi hagi aluse ja eseme üheaegne muutmine on lubamatu, tuleb siingi arvestada üldist menetluspõhimõtet, mille kohaselt **ei või kohus menetlusosaliste suhtes käituda eksitavalt – näiteks jätta muljet ja tekitada sellega teatud õiguspärast ootust, et asja menetletakse ja siis keelduda hagi menetlusse võtmisest**.

3.3.8. Kohtu nõusolek hagi muutmiseks – milline on mõjuv põhjus?

Võimalus erandkorras muuta hagi, kui sellega nõustub kohus, teenib, nagu öeldud, menetlusökoonomia eesmärki. Saksa tsiviilkohtumenetlusõiguses on nõusolekut peetud lubatavaks kaalutlusel, et ei ole otstarbekas sundida pooli vaidlusega mingi teise nurga alt "*otsast peale hakkama*". Nõusoleku poolt on ka kulude kokkuhoiu argument, kusjuures silmas ei peeta mitte üksnes riikliku menetlusressursi kokkuhoiu, vaid ka menetlusosaliste kulude optimeerimist.³⁸

Harju Maakohus on **5. augusti 2010. a. määruses tsiviilasjas nr 2-08-11542** motiveerinud kohtu nõustumist hagi muutmise järgnevalt: *arvestades asjaolu, et hageja on esitanud alternatiivse nõude eelmenetluse käigus, leiab kohus, et tegemist ei ole hagi muutmise sellisel viisil, mis ei võimaldaks asja säästlikumat lahendamist. Kohus peab vajalikuks märkida, et menetlusosaliste menetluskulud suurenevad, kui hageja peaks peale käesoleva*

³⁷ Ringkonnakohtu määrus on jõustunud.

³⁸ Vt ZPO. Münchner § 263, Rn 32-35.

tsiviilasja menetluse lõppemist esitama uue hagiavalduse kostja vastu. Argumendiks on seega olnud nii üldine menetlusökoonomia kui ka poolte kulude kokkuvõtte, samuti asjaolu, et alternatiivne nõue esitati võrdlemisi varases protsessistaadiumis.

3. juuni 2010. a. määruses **tsiviilasjas nr 2-07-12034** leidis Harju Maakohus, et kuna hageja asus käesolevas asjas oma hagi alust muutma pärast samas asjas tehtud Riigikohtu 11. mai 2009. a otsuse seisukohtadega tutvumist, siis ei saa hagi aluse sellist hilist muutmist käsitleda menetlusosalise õiguste heauskse kasutamisenä. Eeltoodu tõttu, samuti põhjusel, et hagi aluse muutmise ei võimalda lahendada asja kiiremini ega säästlikumalt, leidis kohus, et hagejale nõusoleku andmine hagi aluse muutmiseks ei ole põhjendatud.

9. juuni 2010. a. otsuses tsiviilasjas nr 2-02-306 on Tallinna Ringkonnakohus väljendanud seisukohta, et **hagi eseme muutmise lubamisel peab kohus lähtuma sellest, et asjas oleks võimalik teha õige lahend.**

Kui kohus võtab seisukoha hagi muutmise lubatavuse kohta, siis ei saa selle peale määruskaebust esitada

Tsiviilasjas nr 2-05-1441 oli vaidlusküsimuseks see, kas maakohtu määrusele, millega kohus ei nõustu hagi muutmiselega, saab esitada määruskaebuse. Tallinna Ringkonnakohus märkis 5. aprilli 2007. a. määruses, et **seadusandja ei ole ette näinud võimalust esitada määruskaebust juhul, kui kohus ei nõustu hagi muutmiselega.** Määrus, millega kohus hagi muutmiselega ei nõustu, ei takista ka kohtumenetluses oleva tsiviilasja edasist menetlust. Kuna kõnealusel tsiviilasjas võttis maakohus määruskaebuse ebaõigesti menetluse, siis tuleb määruskaebus jätta läbi vaatamata.

Tsiviilasjas nr 2-08-11542 vormistas Harju Maakohus küll eraldi määruse,³⁹ milles muu hulgas lubas hagejal esitada (täiendava) alternatiivse nõude, kuid samas märkis, et edasikaevatav on määrus vaid osas, millega kohus jättis rahuldumata taotluse kolmanda isiku kaasamiseks.

3.4. Hagide samasus kui menetlust välistav asjaolu

Tsiviilasjas nr 2-08-21339 oli määruskaebemenetluses vaidluse objektiks hagide võimalik samasus. Maakohus lõpetas 26. veebruaril 2009. a. asjas menetluse TsMS § 428 lg 1 p 2 alusel otsust tegemata, põhjendusega, et samade poolte vahelises vaidluses samal alusel sama hagi eseme üle on jõustunud menetluse lõpetanud kohtulahend.⁴⁰ Viimatinimetatud tsiviilasjas menetles kohus hageja nõuet kinnistu omandiõiguse tunnustamiseks, alternatiivselt ka 200 000 krooni suuruse, heade kommete vastase tahtliku käitumisega õigusvastaselt tekitatud kahju väljamõistmiseks VÕS § 1045 lg 1 p 8 alusel. Käesolevas tsiviilasjas märkis hageja hagi aluseks sisuliselt samad asjaolud ja palus mõista kostjatelt välja alusetult omandatud 20 000 krooni. Maakohus asus seisukohale, et käesolev hagi on samane varasemaga. Hageja soovist leidis, et kuna tal ei olnud võimalust nõuda korteri omandiõiguse ülekandmist, on tal õigus nõuda hüvitist korteri soetusmaksumuse ulatuses.

Tartu Ringkonnakohus ei nõustunud 21. septembri 2009. a. määruses maakohtu arvamusega, et tegemist on sama vaidlusega samal alusel. Ringkonnakohus asus seisukohale, et kuigi

³⁹ Harju Maakohtu 5. augusti 2010. a. määrus.

⁴⁰ Selleks lahendiks oli Tartu Maakohtu 15.04.2008 määrus tsiviilasjas nr 2-07-42761 kompromissi kinnitamise ja menetluse lõpetamise kohta.

hageja on mõlemas tsiviilasjas esitanud oma nõude põhistamiseks põhiliselt samu faktiväiteid, ei kattu kaks tsiviilasja ei aluselt ega esemelt. Käesolevas tsiviilasjas esitatud hagi taotles hageja alusetu rikastumise sätete alusel kostjatel 20 000 krooni tagastamist. Eelnevas hagi ei nõudnud hageja kostjate eest müüjatele tasutud 20 000 krooni tagastamist, vaid nõudis kaotatud majaosa eest hüvitist majaosa turuväärtusele vastavas summas (kahju).

Antud kaasusest nähtub seega, et faktilise olukorra kirjeldused eri hagiavaldustes võivad olla sarnased, kuid kui alusetu rikastumise korral on hagi aluseks asjaolu, et hageja on kostjale õigusliku aluseta andnud 20 000 krooni, siis kahju hüvitamise nõude puhul on selleks hageja õigushüve kahjustamine kostja poolt.

Hagide võimalik samasus oli üheks vaidlusküsimuseks ka **tsiviilasjas nr 2-07-40081**. Nii selles kui ka samade poolte vahel varem juba menetletud tsiviilasjas vaidlustas hageja korteriühistu üldkoosoleku otsuse põhjusel, et see oli tehtud seadust rikkudes. Esialguses tsiviilasjas nõudis hageja korteriühistu otsuse kehtetuks tunnistamist, käesolevas asjas oli nõudeks sama otsuse tühistamine. Tallinna Ringkonnakohus selgitas oma 3. juuni 2008. a. määruses, et hagide samasuse tuvastamiseks **tuleb võrrelda kahes kohtuasjas esitatud nõudeid ja asjaolusid, millega nõudeid on põhistatud**. Ringkonnakohus märkis, et korteriühistuseaduse § 13 lg 3 kohaselt on korteriühistu liikmel õigus korteriühistu üldkoosoleku ebaseadusliku otsuse tühistamiseks pöörduda kohtu poole kolme kuu jooksul otsuse teadasaamise päevast arvates. Ringkonnakohus viitas ka Riigikohtu 15. juuni 2005. a. otsusele tsiviilasjas nr 3-2-1-63-05, mille punktis 10 on tsiviilkolleegium selgitanud, et korteriühistuseaduse (KÜS) § 13 lg 3 asendab korteriühistu otsuste vaidlustamisel erinormina mittetulundusühingute seaduse (MTÜS) § 24 lõiget 1, mis reguleerib mittetulundusühingu otsuse kehtetuks tunnistamist. Õiguslikult kvalifikatsioonilt on seega tegemist identsete nõuetega.⁴¹ Hagi aluse samasuse kohta märkis ringkonnakohus, et nii üldkoosoleku otsuse tühistamise kui kehtetuks tunnistamise nõuet on hageja põhjendanud samade asjaoludega – hageja arvates oli otsus ebaseaduslik, kuna majandusaasta aruanne ja majandustegevuse aastakava ei vastanud seaduse nõuetele ja sisaldasid ebaõigeid andmeid ning korteriühistu liikmed ei saanud majandusaasta aruandest piisavat informatsiooni ühistu majandusliku seisundi kohta.

Hageja väite kohta, et ta soovib muu hulgas esitada uusi tõendeid, märkis ringkonnakohus, et **uute tõendite ilmnemine juba varem kohtu menetluses olnud või oleva hagi faktiliste asjaolude kohta ei anna hagejale alust esitada uut hagi samadel asjaoludel**. Tõendid, sealhulgas dokumentaalsed tõendid ei ole TsMS § 229 lg 1 ja § 272 lg 1 kohaselt faktilised asjaolud, vaid seaduses sätestatud protsessivormis andmekandjad, mis sisaldavad teavet asja lahendamiseks tähtsate asjaolude kohta. Tõendite esitamiseks ning tõendite vastuvõtmisest keeldumise vaidlustamiseks näeb seadus ette kindla korra ning asjaolu, et hageja ei suuda etteantud tähtaja piires oma nõude tõendamiseks piisavalt tõendeid koguda, ei anna alust uue hagi esitamiseks sama hagi esemega samadel asjaoludel.⁴²

Tsiviilasjas nr 2-08-78448 esitas hageja laenulepingust tuleneva võla tasumise nõude. Kuna kohtute infosüsteemist nähtus, et poolte vahel on juba üks laenulepingust tulenev vaidlus,

---

⁴¹ MTÜS § 24 lg 1 kohaselt võib kohus mittetulundusühingu vastu esitatud hagi alusel kehtetuks tunnistada seaduse või põhikirjaga vastuolus oleva üldkoosoleku otsuse. Nõude aegumistähtaeg on kolm kuud alates otsuse vastuvõtmisest. KÜS § 13 lg 3 seevastu sätestab, et korteriühistu liikmel on õigus korteriühistu üldkoosoleku ebaseadusliku otsuse tühistamiseks pöörduda kohtu poole kolme kuu jooksul otsuse teadasaamise päevast arvates. KÜS kasutab võrreldes TsÜS-i ja teisi ühingutüüpe reguleerivate seadustega vananenud ja seetõttu eksitavat terminoloogiat.

⁴² Antud asjas esitati määruskaebus ka Riigikohtule, kuid 28. augusti 2008. a. määrusega jättis Riigikohus selle menetluse võtmata.

küsis maakohus TsMS § 372 lg 3 alusel kostjalt arvamust,⁴³ kas nimetatud hagid sisaldavad erinevaid nõudeid erinevate isikute vastu või on tegemist vaidlusega samade poolte vahel sisuliselt sama eseme kohta samal alusel. Kostja vastas, et käesoleva hagi menetlusse võtmisest tuleks keelduda TsMS § 371 lg 1 p 4 alusel ning selgitas, et tegemist on sama nõudega sama isiku poolt, kuivõrd sama laenu väljastamiseks leppisid pooled kokku kaks erinevat võimalust ning nendest võimalustest realiseerus vaid üks; teine leping jäi täitmata. 11. septembri 2009. a. määrusega keelduski maakohus TsMS § 371 lg 1 p 5 alusel hagiavalduse menetlusse võtmisest. Hageja määruskaebuse alusel lahendas antud vaidlust ka Tallinna Ringkonnakohus, kes märkis 18. detsembri 2008. a. määruses, et **hagid ei ole samased, sest tegemist on erinevate laenulepingutega**. Ringkonnakohus leidis, et **kostja vastuväide, et üks sõlmitud laenulepingutest jäi täitmata ja raha kostjale üle andmata, ei anna alust keelduda hagi menetlusse võtmisest, vaid kuulub hindamisele asja sisulisel läbivaatamisel**.

Tsiviilasjas nr 2-05-24641 esitas hageja kohtule hagi, milles palus tunnistada ennast korteriomandi ühisomanikuks ja muuta vastavalt kinnistusraamatu kannet. Kinnistusraamatu kande kohaselt oli endiste abikaasade ühisvara kostja nimel ja seetõttu soovis hageja kannet muuta. Poolte vahel oli juba toimunud üks kohtuvaidlus, mille käigus hageja taotles ühisvara jagamist ja mis lõpetati seoses hagist loobumisega. Harju Maakohus lõpetas 26. mai 2006. a. määrusega käesoleva tsiviilasja menetluse TsMS § 428 lg 1 p 2 alusel, viidates asjaolule, et samade poolte vaidluses samal alusel sama hagi eseme üle on jõustunud kohtumäärusega hagist loobumine vastu võetud ja menetlus lõpetatud.⁴⁴ Maakohus asus seisukohale, et hageja taotles varasemas kohtuasjas ühisvara jagamist samade kinnisasjade suhtes, mille ühisomanikuks olemist soovib ta käesolevas vaidluses tuvastada ja seega on tegemist sisuliselt sama vaidlusega, milles on menetlus lõpetatud.

Tallinna Ringkonnakohus aga leidis oma 4. septembri 2006. a. määruses, et maakohtul ei olnud alust menetlust TsMS § 428 lg 1 p 2 alusel lõpetada. Kuna poolte abielu on lahutatud, siis nõustus ringkonnakohus maakohtuga, et **käesolev hagi on sisuliselt abikaasade ühisvara jagamise nõue**. Maakohus ei arvestanud aga sellega, et varasemas tsiviilasjas ei olnud nõue esitatud samal alusel. Perekonnaseaduse (PKS) § 18 lg 1 kohaselt võis abikaasade ühisvara jagada abielu kestel, abielu lahutamisel või pärast seda. Kõnealune **varasem kohtumäärus oli tehtud ühisvara jagamise hagi enne abielu lahutamist**. Poolte abielu lahutati 2004. aastal. Käesoleva hagi esitas hageja kohtule aga pärast abielu lahutamist, seega on nõue esitatud uuel alusel. See, et hageja soovis ühisvara jagada ka varem, kuid loobus sellest, ei tähenda, et tal puuduks õigus pöörduda ühisvara jagamiseks kohtusse pärast abielu lahutamist.

Tsiviilasjas nr 2-06-3497 esitas hageja nõude kahe solidaarvõlgnikust kostja vastu. Harju Maakohus lõpetas 12. juuni 2008. a. määrusega menetluse TsMS § 428 lg 1 p 2 alusel, põhjendades menetluse lõpetamist sellega, et maakohtu menetluses olevas teises tsiviilasjas kinnitati 3. jaanuaril 2008 võlausaldajate ja ühe kostja (pankrotis äriühing) vahel sõlmitud kompromiss, millega loeti hageja nõue kaitstuks summas 12 642 krooni ning rahuldatakse 20 % ulatuses hiljemalt 40 kuu jooksul igakuuliste proportsionaalsete maksetena alates jaanuarist 2008. Kompromissi kinnitamise määrus on jõustunud. Tallinna Ringkonnakohus tühistas menetluse lõpetamise määruse 12. septembri 2008. a. määrusega ja märkis, et puudub alus

---

⁴³ TsMS § 372 lg 3 kohaselt võib kohus vajaduse korral küsida kostja seisukohta hagi menetlusse võtmise lahendamiseks ja pooled ära kuulata. Sel juhul lahendab kohus hagi menetlusse võtmise viivitamata pärast seisukoha saamist või ärakuulamist.

⁴⁴ Tallinna Linnakohtu 28. augusti 2003. a. määrus.

lõpetada menetlust ka teise kostja (füüsiline isik) suhtes, sest kostja ei olnud teises tsiviilasjas menetlusosaliseks ja tema suhtes ei ole menetlust välistavat jõustunud lahendit.

Eelnevast järeldub, et ühe **solidaarvõlgniku kokkulepe võlausaldajaga ja menetluse lõpetamine tema suhtes ei saa olla aluseks, et lõpetada menetlus ka teiste solidaarvõlgnike suhtes.**⁴⁵

Tsiviilasjas nr 2-07-2658 toimus vaidlus selle üle, kas samaseks saab pidada hagisid, kus hageja nõue põhineb ühel juhul laenulepingul ja teisel juhul VÕS §-l 30 ehk abstraktsel võlatunnistusel kui iseseisval kohustuse tekkimise alusel. Hageja leidis, et tegemist on küll sama nõudega, kuid nõude alus on teine, kostja arvates oli aga tegemist sama nõudega sisuliselt samal alusel. 12. märtsi 2007. a. määrusega jättis Harju Maakohus hagi läbi vaatamata TsMS § 428 lg 1 p 2 alusel alusel. Tallinna Ringkonnakohus aga oli arvamusel, et tegemist ei ole hagide samasusega. Ringkonnakohtu määruse kohaselt on niisuguses olukorras tegemist erinevate nõuetega – varasemas kohtuasjas tugines hageja asjaolule, et poolte vahel oli sõlmitud laenuleping. Käesolevas tsiviilasjas on hageja rajanud oma nõude kostja poolt antud võlatunnistusele kui iseseisvale kohutusele VÕS § 30 mõttes. Ringkonnakohus leidis, et tegemist on uue asjaoluga, mis võimaldab hagejal esitada uue hagi.

---

⁴⁵ VÕS § 66 lg 1 sätestab, et kui võlausaldaja on täielikult või osaliselt loobunud nõudest mõne solidaarvõlgniku vastu, on teised solidaarvõlgnikud siiski kohustatud täitma kohustuse täies ulatuses. Sama sätte teise lõike kohaselt vabanevad teised solidaarvõlgnikud kohustusest vaid juhul, kui võlausaldaja on kellegagi solidaarvõlgnikest kokku leppinud, et ta loobub oma nõudest kõigi solidaarvõlgnike vastu.

Kokkuvõte

Hagi ese on hageja protsessuaalne taotlus, milles taotletakse kohtult millegi väljamõistmist või tuvastamist ning mille kohta võtab kohus hagi rahuldamise (või rahuldamata jätmise) korral seisukoha kohtuotsuse resolutsioonis. Hagi ese peab olema selgelt formuleeritud ja kohane hageja eesmärkide saavutamiseks. Hagi eseme kohasuse hindamisel peab kohus seega tuvastama hageja eesmärgi ja hindama seda, kas hageja nõude kaudu on see eesmärk saavutatav. Hagi esemeks ei saa olla näiteks õigusnormi kohaldatavuse tuvastamine.

Hagi aluseks on hageja osundatud asjaolud, mille tuvastamisega hageja seob oma materiaa lõiguse normile rajatud nõude. Hagi alusena ei ole vaadeldavad hagiavalduses viidatud materiaa lõiguse normid, mille kohaldamist vaidluse lahendamisel hageja kohtult taotleb.

Õiguse kohaldamine ja kohtu selgitamiskohustus

Kuigi õiguse kohaldamine on kohtu ülesanne, ilmneb praktikast tegelikult, et õigusliku kvalifikatsiooni esitamine juba hagiavalduses on hageja enda huvides. Hagi alus on õigusnormi loogilise struktuuri dispositsioon. Kuigi võib ehk väita, et nõude esitamisel ei ole õigusnorm hageja jaoks kõige olulisema tähendusega, ei pea see väide täielikult paika põhjusel, et just normis kirjeldatud asjaolud määravad tõendamiseseme. Sisuliselt nähtub normi dispositsioonist see, mida hagejal nõude maksmapanekuks tõendada tuleb. Kohaldamisele kuuluv õigusnorm peaks menetluse vältel selguma ja see omakorda tõstatab küsimuse kohtu selgitamiskohustuse ulatusest hagimenetluses.

TsMS § 392 lg 1 p 1 kohaselt peab kohus eelmenetluse käigus selgitama välja poolte nõuded ja vastuväited. Vastavalt TsMS § 351 lõigetele 1 ja 2 arutab kohus menetlusosalistega vaidlusaluseid asjaolusid ja suhteid vajalikus ulatuses nii faktilisest kui õiguslikust küljest ning võimaldab pooltel esitada kõigi asjasse puutuvate asjaolude kohta õigel ajal ja täielikult oma seisukoha. Viidatud sätete tähendus tõusetub ka hagi aluse ja eseme formuleerimisel ning nende muutmisel, nimelt tekib küsimus, mil määral on nõude piisavalt täpne formuleerimine hageja kohustus ja mil määral võiks ta selles osas loota kohtu suunavale abile.

Kohtupraktikast nähtub, et kohtu selgitamiskohustuse piirid ei ole päris selged ei Riigikohtu ega ka madalamate astmete kohtute praktikas. Mõnel juhul on kohus halvasti vormistatud hagiavalduse ja ebamääraselt formuleeritud nõude korral andnud hagejale selge loendi sellest, mida viimane tegema peaks, et kohus nõuet siiski menetleda saaks, teisel juhul aga viitab üksnes vajadusele nõuet või asjaolusid täpsustada. Erinev on ka kohtute seisukoht küsimuses, kas puuduste kõrvaldamise võimalus tuleks hagejale anda igal juhul, või on olemas ka hagnosisid, mis on juba algusest peale esitatud selliselt, et puudusi ei olegi võimalik kõrvaldada. Analüüsi käigus uuritud lahendeid üldistades võib välja tuua suundumuse, mille kohaselt kohus tavaliselt esialgu siiski üritab pooltele selgitusi anda ja määrab ka tähtaja puuduste kõrvaldamiseks. Sama kehtib ka igasuguste täiendavate seisukohtade esitamisel – kui ei ole selge, kas hageja soovib hagi muuta, siis tuleb hagejale anda võimalus oma eesmarke selgitada.

Üldiseks põhimõtteks on analüüsi autori arvates ka see, et kohus ei pea tulenevalt võistlevuse põhimõttest poolele küll ette ütleva, milline nõue oleks tema arvates edukas, kuid samas ei või kohus poole suhtes käituda ka üllatuslikult ega rajada oma otsust neile normidele, mida menetluse vältel üldse arutatud ei ole.

Kohtu kohustus kohaldada otsuse tegemisel õigeid õigusnorme koos mõistliku selgitamiskohustusega peaks analüüsi autori arvates viima tulemuseni, et menetluse kestel

saavad kohaldamisele kuuluvad normid selgeks ja hagejal tekib mõistlik võimalus esitada lõplik seisukoht, millele korrespondeerub kostja õigus sellele vastata.

Hagi muutmine ja täiendamine

Hagi muutmist reguleerivate **normide eesmärgiks on tagada menetluses nii poolte kui kohtu jaoks kindel vaidlusesse** (nn *Streitgegenstand*). Põhimõtteks on, et pärast hagi kostjale kättetoimetamist läheb vaidlusesse "lukku" ja seda on võimalik muuta vaid kohtu või kostja nõusolekul. Muutmise lubatavuse eesmärgiks omakorda on ühelt poolt menetlusökoonoomia ja teisalt tsiviilkohtumenetluse dispositiivsuse põhimõtte tagamine. Esiteks, eelduslikult annab kohus nõusoleku just menetlusökonomilistel kaalutlustel ja teiseks puudub põhjus keelata muutmist juhul, kui kostja sellele vastu ei vaidle.

Kostja nõusolekut eeldatakse, kui ta ei esita hagi muutmisele viivitamata vastuväidet. Kohus aga nõustub hagi muutmise üksnes mõjuval põhjusel, eelkõige kui senises menetluses esitatud faktiväited ja tõendid võimaldavad muudetud hagi lahendada eeldatavasti kiiremini ja säästlikumalt (TsMS § 376 lg 2). Hagi muutmisele kehtib sarnaselt hagiavaldusega kirjaliku vormi nõue (TsMS § 376 lg 3 lause 1).

Samas tuleb silmas pidada, et TsMS § 370 lg 1 kohaselt võib hageja ühes hagis esitada kostja vastu mitu erinevat nõuet ja neid võib koos menetleda, kui kõik esitatud nõuded alluvad menetlevale kohtule ning lubatud on sama menetluse liik. Sama kehtib ka erinevatel asjaoludel põhinevate nõuete kohta. Viidatud paragrahvi teise lõike kohaselt võib hagis esitada mitu alternatiivset nõuet, samuti mitu nõuet sellisel, et hageja palub rahuldada mõne nõude üksnes juhul, kui esimest nõuet ei rahuldata.

Analüüsi allikatest nähtuvalt kasutavad menetlusosalised hagi muutmist kui mõistet sageli igasuguse tegevuse tähistamiseks, millega muudetakse esialgset hagiavaldust kui dokumenti (sh täiendamise, täpsustamise jmt teel). Seaduses on hagi muutmisel kitsam tähendus. TsMS § 376 kasutab lõikes 1 hagi muutmise seonduvalt selliseid termineid nagu "hagi eseme muutmine" ja "hagi aluse muutmine", lõigetes 2 kuni 4 aga üldmõistet "hagi muutmine". Sellest lähtuvalt võib üldjuhul eeldada, et kui TsMS-s räägitakse hagi muutmise, siis peetaksegi silmas vastavalt kas hagi eseme või aluse muutmist.

Teatud ebaselgust on praktikas põhjustanud terminite "hagi muutmine" ja "hagi täiendamine" eristamine. Õiguspraktikas⁴⁶ on hagi täiendamise mõistet kasutatud nii olukorras, kus hageja lisab uue nõude või uue hagi aluse kui ka juhul, kui hagi täiendatakse uute faktiväidete või õiguslike põhjendustega. Kuid kuna TsMS § 376 lg 4 p 1 sisaldab väljendit "täiendamine", siis ei ole ka praktikas kujunenud välja läbivat ja ühtmoodi mõistetavat terminoloogiat selleks, et teha täpset vahet sellel, mis on hagi muutmine ja mis täiendamine. Hagi täiendamist TsMS § 376 eraldi terminina ei kasuta, viidatud paragrahvi lg 4 p 1 räägib üksnes faktiliste või õiguslike väidete täiendamisest, mida aga ei peeta hagi muutmiseks lg 1 tähenduses.

TsMS § 376 kohaselt on **hagi muutmine sõna otseses mõttes** ainult nõ olulisemat laadi muudatuste tegemine nõudes või selle aluses, kusjuures need juhtumid, mis seaduse mõtte kohaselt ei ole olulised, on viidatud paragrahvi neljandas lõikes ammendavalt loetletud.

Hagi muutmise puhul on oluline eristada lubamatut ja lubatavat muutmist. Lubamatu on näiteks hagi eseme ja aluse üheaegne muutmine, aga ka hagi aluse või eseme muutmine pärast

---

⁴⁶ Silmas on peetud nii kohtulahendite keelekasutust kui ka menetlusosaliste poolt esitatud dokumentides kasutatud väljendeid.

hagi kostjale kättetoimetamist, kui muutmisega ei ole nõustunud kostja või kohus. Kuni hagi kostjale kättetoimetamiseni on hagi aluse või eseme muutmise lubatud.

Hagi eseme muutmiseks on kohtupraktikas peetud näiteks:

- viivise nõudmist lisaks põhivõlale, kui esialgses hagiavalduses viivisenõuet ei esitatud;
- elatise tagasiulatuvat nõudmist lisaks elatise nõudmisele alates hagi esitamisest.

Hagi eseme muutmiseks ei ole peetud näiteks:

- esialgses hagiavalduses sisalduva ilmselge eksimuse parandamist;
- olukorda, kus hageja esitab täiendavalt nõude, mille ta esialgu on esitanud vaid esialgse õiguskaitse (hagi tagamise) taotluses Kohus käsitles seda nõude laiendamisenä TsMS § 376 lg 4 p 2 mõttes (TlnRko 2-09-11385).
- tuvastusnõudest loobumist ja üksnes kahju hüvitamise ja viivisenõude juurde jäämist (HarjuMko 2-08-4441);
- ühisvara koosseisu muutmist ühisvara jagamise menetluse kestel.

Hagi aluse muutmiseks on kohtupraktikas peetud näiteks:

- üleminekut vindikatsiooninõudelt eluruumi üürilepingu lõppemise järgsele asja tagastamise nõudele;
- põhiliste asjaolude muutmist hagiavalduses (TlnRko 2-08-5835);
- olukorda, kus hageja on algselt tuginenud üürilepingu erakorralisele ülesütlemisele ja hiljem soovib tugineda lepingu lõppemisele tähtaja möödumise tõttu (TlnRko 2-08-2375).

Hagi aluse muutmiseks ei ole peetud näiteks:

- olukorda, kus hageja esialgu tugineb juhatuse liikme kohustuse rikkumisele põhjusel, et jäeti täitmata ühingu kohustus võlausaldaja ees ja hiljem lisab väite, et kohustuse rikkumine seisnes pankrotiavalduse õigeaegses esitamata jätmises;
- kahju arvestamise meetodika muutmist, kui jätkuvalt tuginetakse samale kahjule.

Nõude oluline ja ebaoluline suurendamine

Ühe praktikas tõusetunud probleemina võib analüüsi põhjal tuua välja hagi eseme olulise ja ebaolulise suurendamise eristamise. Seadusest selline vahetegemine ei tulene. Riigikohtu 29. septembri 2010. a. otsuses tsiviilasjas nr 3-2-1-30-10 väljendatu lubab arvata, et hagejal on õigus valida, kas esitada oma nõue korraga või ositi. Kuna hagejal on nõude ositi esitamise õigus, siis peaks olema aktsepteeritav ka see, et olenemata esialgu nõutud summa suuruselt võib hageja TsMS § 376 lg 4 p 2 mõttes oma nõuet menetluse vältel suurendada. Kui see oleks teatud summast alates keelatud kui oluline suurendamine, oleks tulemuseks see, et hageja peaks pöörduma oma nõudega uuesti kohtusse ja väga tõenäoliselt menetletaks seda

nõuet menetlusökonomilistel kaalutlustel koos esialgse nõudega. Seega ei tohiks nõude suurendamise lubatavus analüüsi autori arvates tuleneda mitte suurendamise (ebaolulisest) ulatusest, vaid asjaolust, et nõue tuleneb esialgu nõutuga samast alusest (lähemalt vt analüüsi alajaotus 2.6., lk 10).

TsMS § 376 lg 4 mõtteks on tõesti lubada lihtsustatult muuta hagi ebaolulisel viisil, kuid need juhtumid, mida loetakse ebaoluliseks, on seaduses ammendavalt sätestatud.

Kohtu nõusolek hagi muutmiseks

Üldiselt peaks kohus muutmise lubatavuse otsustamisel lähtuma poolte huvist vältida liigseid kulusi ning ka sellest, et teatava piirini selgeks vaieldud asjas ei peaks pooled otsast alustama. Kui tegemist on protsessiõiguste pahauskse kasutamisega, siis on nõusolek loomulikult välistatud. Tallinna Ringkonnakohtus on väljendanud seisukohta, et **hagi eseme muutmise lubamisel peab kohus lähtuma sellest, et asjas oleks võimalik teha õige lahend.**

Hagi muutmine ei ole menetluse lõpetamise ega hagi läbi vaatamata jätmise alus

Ühe kohtupraktikas esinenud eksimusena võib välja tuua selle, et kohtud on mõnel juhul käsitlenud hagi lubamatul viisil muutmist menetluse lõpetamise või hagi läbivaatamata jätmise alusena, viidates vastavalt kas TsMS § 423 lõikele 3 või 428 lõikele 2 ("*muule seaduses ettenähtud alusele*") ilma alust täpsustamata. Ringkonnakohtud on sellised maakohtu määrused tühistanud. Hagi lubamatu muutmise menetluslik tulemus on hagi menetlemise jätkamine selle esialgsel kujul, v.a. juhul, kui kohus ja kostja on muutmist aktsepteerinud ja menetlus on kandunud edasi juba järgmistesse kohtuastmetesse.

Hagide samasus

Hagide samasuse tuvastamisel on oluline võrrelda hageja esitatud nõudeid eelkõige hageja eesmärgi kaudu, samuti kõrvutada nõude aluseks olevaid asjaolusid. Samaseks on näiteks korteriühistu üldkoosoleku otsuse kehtetuks tunnistamise ja sama otsus tühistamise nõue, kui tuginetakse samale rikkumisele.

Üheks valdkonnaks, kus hagide samasus on kõige rohkem probleeme tekitanud, on töövaidlused. ITLS § 24 lg 5 kohaldamise kohta võib analüüsi pinnal teha järgmise kokkuvõtte: kui hageja esitab töövaidluses kohtusse ka neid nõudeid, mida ta töövaidluskomisjoni ei esitanud, ei tõusetu küsimus mitte sellest, kas neid nõudeid võib menetleda või mitte, vaid kas neid peaks menetlema esialgsete nõuetega samas menetluses või eraldi. Üldjuhul on kohtud leidnud, et menetlusökonomiast lähtuvalt oleks mõistlik nimetatud nõuded vaadata läbi ühes menetluses. Esialgselt esitamata nõuete puhul võib muidugi tõusetuda küsimus nende aegumisest.

Seadusandlik probleem

TsMS § 376 muudatused on analüüsi autori arvates näide selle kohta, kuidas ei tohiks õigusnorme muuta. Tuleb arvestada sellega, et enne 1.01.2009 kehtinud seaduse sätete alusel on juba õigust mõistetud ja tekib küsimus, millises ulatuses saab varasemaid seisukohti pidada relevantseks ka praeguse redaktsiooni valguses. Selleks, et selgitada, milline õiguslik tulemus on ühe või teise sätte muutmisel, tühistamisel või ümbertõstmisel olnud eesmärgiks, tuleb teha tõsisid pingutusi. Seletuskiri toob välja väidetavalt vaid "olulisemate muudatuste

eesmärgi", mis paratamatult tekitab küsimuse, kas ja kui jah, siis milliseid muid õiguslikke muudatusi on veel silmas peetud. Näiteks jääb esialgu ebaselgeks TsMS § 376 lg 7 tühistamise ja lg 2 ning 3 ümberformuleerimise eesmärk.